

TÄNAPÄEV

NR 1
JAANUAR
1936

Fr. B. Krontzvaldi
Eesti NSV Riiklik
Raamatukogu

SP
8269

J. K. K.

Hinnata raamatuid kõigile!

PARIM EESTI KUUKIRI

„TÄNAPÄEV“

jagab 1936. aasta tellijate vahel kes tellimise hiljem. 31. I 36. a. meile ära annavad, tellimishind kr. 3.60 aastas,

**suurpreemiana
parimat kirjandust ja uudisteoseid
Kr. 500.— väärtuses.**

Jagamisele tulevad:

- A. H. TAMMSAARE: Tõde ja õigus I—V 5 komplekti.
Ma armastasin sakslast — 2 eks.
A. GAILIT: Isade maa — 10 eks.
Toomas Nipernaadi — 10 eks.
J. SEMPER: Risti-rästi läbi Euroopa — 5 eks.
DR. J. LUIGA: Päevamured I, II — 3 kompl.
Poliitilised päevamured I, II — 3 kompl.
W. REYMONT: Talupojad I, II, III — 3 kompl.
O. LUTS: Väino Lehtmetsa noorpõlv — 10 eks.
R. ROHT: Tsaari ohvitser — 5 eks.
A. JAKOBSON: Reamees Mattias — 5 eks.
M. RAUD: Kirves ja kuu — 5 eks.
K. A. HINDREY: Urmas ja Merike — 3 eks.

69 preemiat 101 väärtuslikku raamatut.

Kasutage juhust ja andke tellimine kohe!

Preemiaid jagatakse hiljem. 15. II 36. a. — Tellimisi võtavad vastu kõik postkontorid ja meie esindajad. — Aadress: „Tänapäev“ Tartus, pk. 76, tel. 14-29, posti jooksev arve 22-32.

Ar 935 / 936 P

Tänapäev

EESTI

RAHVUS-

TÄNAPÄEV

NR. 1

J A A N U A R 1 9 3 6

II AASTAKAIK

<i>E. R. :</i>	<i>Tänapäev</i>
<i>E. Laaman :</i>	<i>Võõrmõjude valik</i>
<i>V. Adams :</i>	<i>Lüüriline suusataja</i>
<i>J. Selg :</i>	<i>Lumesadu</i>
<i>K. Konik :</i>	<i>Maailmasõjale järgnevalt päevilt</i>
<i>V. Gross :</i>	<i>Veste »kriimsilmadest«.</i>
<i>Fr. Tuglas :</i>	<i>Kõne Noor-Eesti juubelibanketil</i>
<i>A. Hanko :</i>	<i>Skandinaavia päevamured</i>
<i>A. H. :</i>	<i>Tööpuudus</i>
<i>H. Adamson :</i>	<i>Noor-Eestile</i>
<i>A. H. Tammsaare :</i>	<i>Elavast ja surnud keelest</i>
<i>Jänkimees :</i>	<i>Artistiteadus</i>
<i>T. Grünthal :</i>	<i>Tõde ja õigus eesti tsiviilseadustiku eelnõus</i>
<i>Plutus :</i>	<i>Majanduslikke arutlusi</i>
<i>K. Ehrmann :</i>	<i>Võru, Kreutzwald ja Kalevipoeg</i>
<i>V. Poska-Grünthal :</i>	<i>Tallinna näituse linnulennult</i>
<i>A. Säärits :</i>	<i>Raamatu-aasta olgu ühtlasi eesti keele aasta</i>

Kaas N. Triigilt

Foto Kiisla

Tänapäev

algab käesoleva numbriga oma teist aastakäiku. Kolmveerand aastat ilmumist — see on väga lühike aeg ajakirja arenguteel. Kuid selle numbriga kaasasolevas 1935. a. sisuregistris võib näha, kui suurel hulgal on „Tänapäev“ siiski suutnud enda ümber koondada selle kolmveerandi kestel eesti haritlaskonda oma kaastöölistena.

„Tänapäeval“ on meie tundmise järgi koht täita eesti kultuurelus. Usume, et ta seda senini on täita suutnud ja edaspidi veelgi paremini täita suudab, olles juhitud vaba sõna ja vaimu põhimõtetest. Toimetusele on avaldatud aasta vahetusel mitmelt poolt tänu ja tunnustust selle hoitud suuna kohta.

Jeunesse oblige peab olema nooruse südametunnistus — ja seda mitte üksnes noorusel tema isiklikus elus, vaid ka noorel kultuurrahval. Värskest, uudust ja uut elurõõmu oodatakse sagedamini noortelt, uustulnukailt, tagasitulijailt ka rahvaste hulgas. Ja meie usume, et oleme tagasitulijad kultuurrahvaste peresse, kust meid kõrd vägivaldselt ära aeti. Siin peame aga näitama oma elujõudu, et teistelt, vanematelt leida üheväärseks tunnustamist endaga.

Aastad õpetavad inimesi, aga aastasajad kultuuri. Meie oleme veel õpilased üsna algastmes. Meil on palju asju veel alustamisajajärgus ja ehitamaalgamisel. — Kes astub, see komistab, kuid need komistamised ei tohi saada lamamajäämiseks. Sellepärast sobib hüüda veel teistki vana, võõrkeelset hüüdlause: caveant consules!...

Aeg, mis ees seisab, ei ole kunagi olnud nii pime, et sealt midagi läbi ei paistaks. Kogemused ja selge pilk on siin juhtijaks: hoolas kalkulatsioon ja julgeim riisiko, see on iga edu aluseks — nii armastatakse ikka kinnitada eriti majanduselu kohta. Aga see on maksev ka kultuurelus, ka kultuurne ettevõtlikkus nõuab riisikot ja julgust, kalkulatsiooni ning — armastust asja vastu. Nagu kirikust inimesi võõrutab paheline ja silmakirjalik pastor, nagu koolis ei ärata aine vastu huvi tuim ja igav koolmeister, nagu lahingus ei vii sõdurit võitlusmeeleollu arg ja ebaseltsimehelik juht — nii ka kultuuritöös ei vaimusta ega tõmba kaasa see algatus, mis ei ole südamega ette võetud.

Kultuuri kasvatus on meie tähtsam ülesanne ja paratamatus. See nõuab aga enamat kui paraad ja miiting. Kultuuritöö vili kasvab aeglasemalt kui ükski muu vili. Seda vilja näevad alles külvaja ja harija lapselapsed. See töö võib olla küll igav, kuid ta on tagajärjekas. Meil ei ole mõtet alati küsida, kas saadakse uueks luua olukordi vanade inimestega: kõigepealt peame hindama head tähet ja oskama seda eraldada halvast ning hukutavast.

Meie riigi elus kõneldakse algavast aastast kui riigiuuenduse aastast. Ka see on kasvatamine, enese ja teiste. See kasvatamine peab olema sügav ja sisemine, mitte tule matmine tuha alla.

Uuestisünd ei tohi muutuda sääraseks asjatoimetuseks, mille ilmekamat kuju näeme eesti rahva ajaloos: kui taanlased ja sakslased meie maad vallutama tulid, siis püüti oma valdusõigust üksteise ees maksma panna peale sõjaliste võitude ka võidu ristimise teel. Õilsast paganate ristiusku pööramisest sai niiviisi aga ainult hale jänesejaht, kus taani ja saksa preestrid üksteisest ette jõuda püüdes külasid sel teel ristsid, et sulastel ja palgalistel kõrvalistes naaberkülades, kuhu ise minna ei jõutud, see talitus ära teha lasti ja külasse suur puust rist püstitati hoiatuseks teistele küttidele, et see küla juba ristitud on. Nii kõneleb dr. P. Johansen oma uurimuses „Die Estlandsliste der Liber Census Daniae“.

Sääraselt toimetatud ristimine ei ole sisuliselt ristimine. Sääraseks ei tohi ka ükski tõsiselt mõeldav uuestisünd saada. Ärgu väsiгу sellepärast kasvatajad. Võit ja uuestisünd — see on suure kokkuvõtmise ja pingutuse ning otsimise vili.

„Tänapäevaga“ alates läks teema mujale. Kuid need on tänapäeva ülesanded, mille kordasaatmise ja täideviimise üheks abinõuks paljude seas peab ka see ajakiri olema.

E. R.

Võõrmõjude valik

On sagedasti märgatud, et meie noorem põlv peab end rahvuslikumaks kui vanem. Nii võrd isegi, et peetakse enda kohta haavavaks A. H. Tammsaare äsjast romaani „Ma armastasin sakslast“.

Osalt on sel oma alus. Meie noorem põlv on õppinud koolides ja üles kasvanud ümbruses, kus võõrad mõjud enam nii silmatorkavad pole kui vanemal põlvel, kelle kool ja ümbrus olid eeskätt vene ja saksa omad.

Sellepärast kujutatakse nooremas põlves vahel ka meie omakultuuri ülesehitamise ülesannet endale väga lihtsalt ette, umbes nagu kriisi aegu on teinud seda suurem osa meie majandusest: tarvitseb ainult võimalikult rohkel määral loobuda võõrastest import-kaupadest ja läbi ajada omaenda kodumaa saadustega, — see ongi omakultuur. Majandusliku autarkia püüdeid jäljendavad vaimse autarkia püüded. Vaimset iseseisvust mõeldakse vaimse isoleerumisenä.

Muidugi on see — utopia. Meie auru, elektri, lennuki ja raadio ajajärgul pole isoleerumine üldse enam mõeldav. Kus sellest ei loobuta vabatahtlikult, seal purustatakse ta sunniteel. Nagu Hiinas või Abessiinias.

On ainult kaks viisi suhtlemises Euroopa kultuuri mõjudesse. Jaapani viis, kes läks neile teadlikult vastu, valis, mis tarvis leidis olevat ja tegi selle omaks. Ja Hiina viis, kes pööras selja. Siis haarati teda selajatagant käsist ja jalust ja paisati põrmu, kus ta praegu sipleb.

*

Meie rahvusliku omakultuuri lootustega seisab järsus vastuolus see viimaste aastate kogemus, kui kergesti leiavad teed meie juurde rahvusvahelised poliitilised marutaudid. Kuni suure Prantsuse revolutsiooni keerised meie Baltimaale ulatusid, seks kulus omal ajal üle poolesaja aasta. Nüüd ei lähe aastatki, et kesk-Euroopa ilmamuutused otsaga meil oleksid.

Mis siin muret äratav, on meie kaitsetus, immuniteedi puudus, meie passiivne alistumine võõrale nakatusele. Nagu ei seisaks me mitte jaapanlase kombel temaga silm silma vastu, vaid nagu haarataks meid nagu hiinlast, seljatangant.

Vahel, nagu tuntud „hõimlemistes“ IKL meestega on pilt koguni nagu Vene sõjaväes „vennastamistes“ 1917. aastal: ühelt poolt

lihtsameelne „ilmsüütus maalt“ oma kohtlases südamlikkuses ja mittemidagi aimavas kergeusklikkuses. Teiselt poolt tulevad aga vennastamise „spetsid“, väljautsitatud agitaatorid, kes väga hästi teavad, mida tahavad. Mis ime siis, et hiljutine landesvääri võitja varsti leiab end tulevases ühisrindes landesvääriga. Jõuga ei suudetud teda murda. Kuid nõuga...

Otsest võõra võimu mõju ei ole meil tõesti mitte. Aga ei ole ka mitte enam hoiatamas endist sotsiaal-poliitilist vastuolu. Seda vabam tee on siis alateadlikele prestiiži-mõjutustele. Ei ole seepärast kaugeltki tuulest võetud, mis Tammsaare romaanis vana parun räägib eesti üliõpilasele:

„Mõisade asemel on asunikud, aga mõisade vaim ja hing, nende kõrged paleused löövad uuesti õitsele. Eksivad need, kes oma materialistlikus ususõgeduses mõtlevad maistadega siduda või hävitada vaimu, seda igavesti elavat ja tabamatut. Kui vägev vene keiser ei suutnud oma käsukirjadega truud ja õiget eesti meest sundida loobuma teorendist oma armakssaanud parunihärra kasuks, — kes suudaks siis õppivalt noorsoolt nõuda, et ta peaks loobuma õigest kodumaa vaimust? Nõnda olen mina meie kalli kodumaa tulevikku endamisi arutanud ja ma olen rõõmulikule otsusele jõudnud, et minevik pole koguni veel surnud, et minevik on ainuke elav, eluline ja eluandev aeg inimeste ja rahvaste saatuses, sest ainult minevik võimaldab arenemise, ja et kuldse mineviku vaim hakkab ehk õieti alles nüüd meie kodumaal levima ja juurduma, saades hulkade varanduseks, kuna teda tänini hoiti üksikute eranduseks“.

*

Prestiiž on midagi saladuslikku, peagu müstilist. Tema mõju on seda suurem, mida vähem seletatakse tema allikat. See on justament nagu armumisegegagi. Liiga „aufgeklärt“ vana-poiss on armumiseks liiga „immunne“. Aga elujanune, vilumatu noormees, kelle süda täis igatsusi ja pilk täis unistusi, on talle ohvriks nagu loodud.

Euroopa kultuurrahvas, kelle prestiiž kõigest hoolimata on jäänud meil kõige valdavamaks, on sakslased. Maailmasõja aegu, kui meil Saksa okupatsiooni kardeti, lohutas üks meie sugugi mitte parempoolsematest poliitikajuhti-

dest: Mis nad siis ikka meil nii hullu peaksid tegema? Nad on ju kultuurrahvas!

Aga ka pärast okupatsioonigi pole see presitiiz mitte palju kahanenud. Ka isegi mitte poliitiliselt. Ja põhjus? Meie võime sakslasele mõnes asjas „vastu olla“. Aga meie ei suuda temasse suhtuda arvustavalt. Meil puudub seks kriteerium. Eriti puudub siis, kui me võrdluseks mitte mõnd teist vanemat kultuuri appi ei võta. Siit meie omakultuuri isoleerumiskallaku suurim hädaoh: see annaks meid täitsa abituna saksa kultuuri monopolimõjude alla. On seepärast viimane aeg, et endale sakslasest kui poliitilisest inimesest katsuda endale selgemat aru anda.

*

Viimasel paaril aastal ollakse meil üllatatud: Mis peaks ometi sakslasega juhtunud olema?

Mitte midagi erilist pole juhtunud. Algmed seks, mis juhtunud, olid ammugi teada. Kõige lähemalt veel paljudele väljapaistvamatele sakslastele enestele, pealegi kõige mitmekesisematest poliitilistest leeridest.

On palju selle üle vaieldud, kumb põhjustas kumma: kas sakslase poliitiline andevaesus tema viimase ajani kestnud poliitilise tükelduse („Kleinstaaterei“) või tükeldus — poliitilise arenematus. Igatahes on teisedki kultuurrahvad oma tükeldusajajärke omanud, kuid neist juba ammugi üle saanud.

Ei keegi vähem kui Bismarck tunnistas („Gedanken und Erinnerungen“) oma tüseda otsekoheusega:

Saksa rahvustunne on liiga nõrgalt arenenud, kui et otseselt riiki kanda. Ta vajada seks dünastilist vahejärku. Saksa riigialama primaarseks tundeks olla — rippuvus oma maavürsti koja küljes. Vahest selle kaudu tundvat ta end seotud Saksa riigiga. Seepärast nägi Bismarck dünastilises vürstideliidus Saksa riigi ühtluse olulisemat tuuma.

Samas vaimus ütleb Spengler: Iga ehtne prantslane on — kodanik; iga ehtne sakslane on — töömees. Ja selle põhjal on Saksa parempoolsed kogu aeg parlamentariseerimispüüetele vastu vaielnud: Ajalugu näitavat, et see täitsa väär olevat, sakslasele „poliitilist inimest“ peale sundida, mis kogu tema olemusele vastu käivat. Sakslase töökas jõud ja rikkad anded arenevat sootuks teistel aladel; politiseeritud rahvariik olla tema hingele võõras. Tema tööjaotusele suunatud tahe jätvat poliitika meelsasti asjatundliku ülemuse hooleks.

Kui Saksamaa Maailmasõja kaotas, siis viis see mõndagi sakslast oma rahva poliitiliste annete kohta sootuks meeletehetele. Meie kaasmaalane krahv Hermann Keyserling soovitas siis koguni: Loobugu sakslane üldse poliitikast, milleks ta loodud ei ole, ja pühendagu kogu

oma tähelepanu majandusele („Politik, Wirtschaft, Weisheit“).

Saksa demokraatide selgeim pea — Walter Rathenau aga kirjutab siis kibedusega:

„Demokraatia on rahvavalitsus ainult poliitilise rahva kätes. Kasvatamata ja apoliitilise rahva kätes on ta — ühingute kribu-krabu (Ve-reinsmeierei) ja väikekodanlik õlledauakraam.“

Saksa kodaniku demokraatia sümboliks olla — kõrts. Kõrts kui valgustuse ja otsusekujundamise asukoht, kui erakonnaühingu kodu, kõneleja foorum, valimisbüroo.

„Õigupoolest ei tunne me veel üldse poliitilisi püüdeid. Äriliselt, teaduslikult, idealistlikult veidi koolitatud, seisame meie poliitiliselt umbes ida-slaavi talupojarahvaste astmel. Parimal juhul teame — ja sedagi mitte alati, — mis meid rõhub, häirib ja piinab. Meie teame kaebust, pöörame ta pahupidi ja usume, et meil on siht. Meie saame aru mõttekäikudest nagu umbes järgmised: Politsei on süüdi, sõjamajandus on süüdi, Preisimaa on süüdi, juudid on süüdi, inglased on süüdi, papid on süüdi, kapitalistid on süüdi. Nagu slaavlastegi juures, kui head kombes ja korraarmastus 200 aastat meid ei takistaks, oleks pogromm — talupoegade sõja, ususõja, nõiaprotsesside, juutide rüüstamise kujul — meie primitiivse poliitilise tahte kõige omapärasem avaldusviis.“

„Meil on vabariik — keegi pole teda tõsiselt tahtnud. Meie saime ustesulgemise eel parlamentarismi: keegi ei mõelnud teda omada. Meil oli mingit sorti sotsialism: keegi sellesse ei uskunud.“

Mitte meie pole end vabastanud, vaid vaenlased on meid vabastanud. Vaherahu palumise päeval, võib-olla veel isegi päeval enne keisri põgenemist oleks rahvahääletus andnud määratu enamuse monarhia poolt ja sotsialismi vastu. Sündis, mida ma sagedasti küll enne sõda olen öelnud: Kes oma lapsi kasvatab peksmisega, õpib ise ainult hoopidest.“

„Ärgem unustagem iial, kui mõistatuslikult sotsiaalne ja poliitiline küpsusetus ühinevad meie ükskord nii kõrge ja veel ikka nii tähelepandava vaimsusega ja kõlblusega. Meie vabadused pole võidetud, vaid sülle langenud. Kokkuvarisemise, streigi ja põgenemise läbi on meie valitsejad meist ja meie oma valitsejaist lahti saanud. Need poliitilised ja sotsiaalsed vabadused pole mitte juurdunud ning vaevalt hinnatakse neid elu hüvedena: mitte nende ideaalne, vaid nende aineiline külg teeb neid maitsvaks. Kes varem karius hurraa, kariub täna: Kõik võim nõukogudele! Ja saavad näevad, kus jälle hurraa! kariutakse. Siis saavad lahku minema maailmavaated, mis praegu, nagu vanastigi, on maetud huvide ja spekulatsioonide alla“ („Die Neue Gesellschaft“, Berlin, 1919).

Lüüriline suusataja

On tali välja pannud vaibad.
Jõevoolu ohjeldab parkett.
Mu süda, mis Sa ikka kaebad,
Kui pidulik on iga hetk.

Kae, ilm on nagu laadaks ehit
Ja õhku paugub külma püss.
On taandund tuppa suured mehed
Ja „suureks meheks“ saanud Jüss.

Aeg-ajalt kui orkestri nali
Viuh üle välja vaba tuisk!
Siis jälle lubab lahke tali,
Et peegelpinda löikab uisk.

Las kadund kevad Su ja suvi
Ja talveks härmatab Su juus —
On ikka elada veel huvi:
Küll päev on jahe, aga uus.

Kui jõuluks ehit metsas kuused,
Ja lahad — nagu kaetud laud.
Nüüd ruttu siia, vahat suusad!
Nüüd lööme kõrgused knock-out!

Su tähelpanu paelub murdmaa,
Kaob kiirelt enesega tund, —
Siin õpib takistusi murdma
Ja selgub kukkumise kunst.

Kae, künka tagant suusa-neidis!
Ah, kuidas lainetab ta puus!
Ta ilmselt koketeerib veidi,
Kuid tiivuline on ta suusk!

Nüüd näita, valge välja rüütel,
Et oled kümne ette poiss!
Oh lumevälja süütuid müüte!
Oi rõõme, peidet laudus nois!

Vilmar Adams

Lumesadu

Võttis lumetasku tuul, nagu sulgi padjast puistas;
valgeid helbeid punahuul hetkeks maitstes, siis kui
tuiskas.

Puudeharukesil valget, — kuluhõbedat kui erka
tekkis sinna: talve-alget.

Õhtust jäigi habrast valget künnimulla kihtidele;
tänavkividele haihtus, porri ühtus tulnukene.
Väikest valgust vaevu vilkus aknaist kaudu jäätunute,
Kiiri kummalisi tilkus läbi puude raagunute.

Üksikõmpiv inimene kuulis nagu naisenaeru,
saapatallu libisedes sillutisel seisahatas.
Kõrvu pettis nagu mühin: kuulis ainult tuulenaeru —
Suure talve-porikärbse vingest võlust peatus.

Pettus hing sest — helikesest.
Üksikõmpiv kähku taandus.
Jalad kaudu küngastike matkajat, t'ad iseennast
viisid ära. Jäljestikke maha jäi vaid —
veidrast-vennast.

Johannes Selg

Eks ole need Rathenau sõnad osutunud prohvethkeks?

Prantsuse professor Edmond Vermeil ütleb: Prantslane valib endale esindajat, sakslane aga otsib endale ülemust, — seks tõukab teda tema riigikodanikulik ükskõiksus ja huvipuudus.

Sedasama tunnistab ka rahvussotsialist Hans Zehrer, kui Hitler võimule tuli: Saksa rahvas ei olla poliitiline rahvas, saksa rahvas olla — usklik rahvas. Õigupoolest sedasama ütles ka Hitler ise oma lahkumiskõneluses Otto Stras-serile 1930. a.: Saksa töölishulk ei taha muud kui leiba ja mängusid. Tal pole mingit arusaamist mingisugustest ideaalidest.

Samas mõttes oli aga ka Müncheni pilke-

leht „Simplizissimus“ juba ammu Hitlerit en-nast kujutanud. Ta oli otsinud, kellega Hitler ometi peaks sarnanema: kas Mussolini, Napo-leoni või Bismarckiga? Lõpuks joonistas ta kõrtsilaua õllekannuga, vorsti ja redise; selle üle tõmbus must pilv, kust sähvasid välgud. All seisis: Meie oleme kindlaks teinud, et Hit-ler pole üldse inimene, vaid seisukord. Nimelt — saksa spiisseri maruseisukord.

*

Mis jääb siit järeldada? Ainult seda, et kui Saksa poliitikast midagi õppida tahame, siis ni-melt — kuidas seda mitte teha ei tule. Kuidas seda aga tuleb teha, seda peame õppima mujalt.
Jaanuar, 1936. Ed. Laaman

Maailmasõjale järgnevalt päevilt

Nähtusi, kaalutlusi ja väljavaateid

Maailmasõja peapõhjuseks ei olnud mitte sotsialistide poolt esiplaanile asetatud kapitalismi pahed, vaid rahvaste viha üksteise vastu. Olime pealtnägijaiks, kuidas Venemaal õhutati marurahvuslust, ja saime omal nahal tunda, missugust sapist meeoleolu tekitasid ümberrahvustamise poliitikaga seotud võtted. Pikaleveniva sõja vägivald ja koledused istutasid vägivalla ja tooruse kümne miljoni sõduri hingesse. Siia lisanduvad veel need mitmedkümned miljonid inimesi, kes sõjas kaotasid omakseid ja kannatasid igapäevaste tarbeainete puuduse all, mis neid tegi tuimaks ja ükskõikseks elule. Seesugused, võiks ütelda sõja degeneratsiooni nähtused, on ilmsiks tulnud ka varemgi.

Liitlaste loosungiks Maailmasõjas oli demokraatia ja väikerahvaste iseseisvus. Mõlemad mõisted on üksteisega lahutamatult seotud. Väikerahvaste iseseisvuse säilivus ei ole hästi mõeldav ilma demokraatliku korrata. Teiseks on Euroopa rahvaste elu edasi arenemisel väga tähtis tema väikerahvaste ühtlane poliitiline kord. Väikerahvaste enamus kahjuks ei ole sellest veel aru saanud. Alates Balkani riikidega ja lõpetades rajariikidega näeme neis kirjut, kõikuvat ja selgusetat poliitilist korda. Seda näevad rahuldustundega need suurriigid, kus praegu maksvuselt diktatuur, sest nad pole sõbralikud väikerahvaste iseseisvusele.

Sõjapingutusist kõige enne väsis kultuuri-vaene Venemaa. Talumees tahtis koju ja ta oli ükskõikne selle suhtes, mis tuleb siis, kui ta püssi viskab põõsasse. Poliitiliselt ta kuulus sotsiaalrevolutsionäärade erakonda, sest selle lipukirjaks oli „maa ja priius“. Peale nende kahe sõna ta teadis väga vähe sotsiaalrevolutsionäärade kavast ja kaldus siis ka kohe enamlaste poole, kui viimased ütlesid, et ta jätku kaitsekraavid, mingu koju ja võtku endale mõisnike ja kroonu maad. Seega talupojad olid enamlastele suureks toeks valitsusohjade kättevõtmisel. Kommunistliku korra väljakulutamine Venemaal tekitas teatava ärevuse Kesk-Euroopas. Kabineti-teoreetik *Spengler*, arvestades kommunismi levimist Euroopas, ennustas „Õhtumaade“ hukumist. Tema seisukohale asus palju saksa teadlasi, ning *Coudenhove-Kalergi*gi mitmel korral rõhutas, et Euroopa kultuuri päästmine ja tulevik oleneb ainult kommunismile vastuäärmuse ellutõstmisest. Kogu alalhoidlik element, samuti hirmunud kodanlus ja sotsiaaldemokraatia hingasid kergemalt, kui *Mussolini* peamiselt tegelikult

Maailmasõjast osa võtnud sõdurite — nüüd fašistlike mustsärklastega hakkas marssima Rooma sihis. Oma sõjakäiku ta põhjendas kommunismi võimulepääsemise hädaohuga Itaalias. See põhjendus seisab nõrkadel jalgadel. Streigid, mässud ja vabrikute ülevõtmised tööliste poolt Põhja-Itaalias olid siis juba vaibunud ja vabrikutes, mis polnud kannatanud rüüstamise tagajärjel, käis rahulik töö. Tolleaegsel vanal ja vilunud Itaalia peaministril *Giolitti*’l oli küllalt jõudu käepärast, et kiiresti maha suruda mässu-liikumise. Teatavasti oli aga *Giolitti* väga ettevaatlik poliitikategelane ja viivitas viimse võimaluseni riigivõimu vahelise segamisega sotsiaalsetesse tülidesse ja rahutusse, eelistades, kui oli väljavaateid, rahulikult teel lõpetada tülisimusi. Nii sündis ka seekord. Kuid sellegi poolest fašism vägivaldselt asus võimule. Ta toetub, nagu kommunismgi, massidele, kus midagi pole peale hakata vaimuga, vaid ainult instinktiga. Seepärast fašism eelistab instinkti vaimule. Vaimuvaest massi on sugestiooniga kerge viia massipsühhoosi, seesugusse hingehäire olekusse, kus mass karjana, ehk moodses keeles — ühistahteliselt — on juhi käsul valmis korda saatma isegi kõige suuremaid rumalusi. Ühistahtega aga on niisugune lugu, et loodusseadustes ta on tundmatu suurus. Isegi ühte liiki kuuluvad olevused pole täpselt ühesugused, vaid ainult üksteise sarnased, nii kujuliselt kui ka funktsionaalselt, kusjuures funktsiooni all tuleb mõista nii ergukava kui ka teiste organ-kavade tegevust. Liigis valitseva mitmekesisuse võitlusest kujuneb välja prima valik. Ühistahe aga paneb tsentraal-ergukava enamvähem tegevusetaks olekusse, teeb pikapeale inimese ükskõikseks elule, ehk teise sõnaga, viib kõdunemisele, mis on kadumise eelaste. Seda teab ka fašism ja võtab tarvitusele kõik abinõud, et elevel ja tegevuses hoida masse. Ta korraldab rahvusvahelisi spordi- ja jalgpallivõistlusi, fašistlikke maakondade ja ülemaalisi suurskongresse, alg- ja keskkoolide õpetajate, nais- ja noorfašistide jne. kongresse. Seejuures ergutatakse unistust endise Rooma riigi impeeriumist ja kõnedega „mõõk ühes ja raamat teises käes“ õhutatakse rahvast endise aja tegudele. Peateguriks neile sihtidele lähenemisel on rahvusluse õhutamine, millega lahutamatult käib kaasas teiste rahvaste vihkamine. Oleks õigluseta, kui jätaksime mainimata positiivseid töid, mis tehakse näiteks soode kuivatamise, raudteede korraldiku liiku-

mise, põllumajanduse ja tööstuse edendamise jne. alal. Kuid üks kui teine on seotud suurte kuludega. *Mussolini* valitsus on kogu aeg töötanud defitsiidiga ja viimastel aastatel on riigi väljaminekud umbes 25% suuremad sissetulekutest. See ei saa jääda mõjuta liirile. Liiri väärtuse hoidmiseks on maksma pandud draakonilised seadused, kuid ka need omavad ikkagi vaid ajutist mõju. Majandusliku elu parandamiseks vajatakse Abessiinia mägede tooraineid, eeskätt õli. Rahvuse õhutamise, seega ühtlasi teiste rahvaste vastu viha esilekutsumisega lähevad nüüd vaimustuses Itaalia fašistlikud sõdurid vallutama ja alla heitma võõrast maad ja rahulikku rahvast. Itaalia lennukid vahvusega pilluvad alla tuhat pommi kaitseta linnakesele, kusujuures hukkub palju naisi ja lapsi. Ja seda kahekümnendal sajandil nimetatakse Euroopa kultuuri kandmiseks Aafrikasse.

Varajane veel on ennustada sõja edaspidist käiku. Kuid silmas pidades itaallaste seniseid saavutusi kui ka seda, et abessiinlased alles viimasel ajal on saanud hädavajaliku varustise, ei võiks lugeda itaallaste võite väga suurteks. Jõuavad abessiinlased veel paar kuud vastu panna vihma perioodi alguseni, võib ütelda, et fašismi sõjaretk on nurjunud. Vaevalt võib arvata, et siis senisest veelgi suurema maksukoorma alla sattunud rahvas jääb rahule maksva fašistliku korraga. Rooma ja Itaalia rahvas, ütleb krahv Sforza, kes ligi 2500 aastat on elanud Kreeka kultuurist ja seda edasi kandnud Euroopa rahvastele, kahtlemata vabaneb seiklustest, millesse ta on praegu mässitud.

Saksamaal reaktsiooni käik nõudis palju pikemat aega ja sellega on tihedas seoses *Hitleri* nimi. *Hitleri* üle kirjutatud elulugudest on tema „Mein Kampf“ kirjutatud suupäraselt lihtrahvale, ning selle noorusiga puudutav osa kubiseb ebatäpsustest, Ta omab reaalkooli kolme alama klassi hariduse ja peale kooli ta pole õppinud ühtegi ametit. Seda pannakse tema püsivusetu iseloomu arvesse. Kolides peale isa ja ema surma Viini, käis ta käsi seal väga halvasti; elatas ennast juhuslikust tööst. Lühikest aega ta maalib väikesi akvarellpilte, milleks omas pisut annet ja milliseid sõber käis müütamas kauplustes. Müncheni ta sattus 23-aastasena, Maailmasõja puhkemisel ja andis ennast vabatahtlikuna üles sõjaväkke. Kunagi ta pole olnud frondisõduriks, kogu aeg ta oli rügemendi staabi ordonantsi ametis. Seepärast ta pole ka teenistuses jõudnud kõrgemale kui jefreitorini. Kannab aga raudristi. Keskkooli õpperaamatutes on tähendatud, et *Hitler* minnes üle silla on teisel pool silda kraavi pervel näinud lamavaid prantslasi. Ta paugutanud kohe karabiinerit ja karjunud, et prantslased annaksid alla, tema taga tulevat terve rügement. Prantslased olla tulnud lahkesti tema

käskudele vastu. Teise versiooni järgi on rügemendi ordonants *Hitler* kuulnud ühe lagunenud maja keldrist prantsuskeelset kõnelemist, ta avanud keldriukse pilukile, pistnud püstoliotsa ukse vahelt sisse ja nõudnud allaandmist. Prantslased teinud seda. Kui *Hitler* juba oli saanud kantsleriks, intervjueerisid teda raudristi asjus üks inglise ja teine ameerika žurnalist, kelledele ta oli tähendanud, et on saanud risti prantslaste vangivõtmise eest, kuid jutu käänanud kohe teisale, tähendades, et inglasega nii ei oleks saanud toimida. Rügemendi dokumentide hulgas vastavaid akte *Hitleri* raudristi saamise kohta ei leidu.

Sõjast oma rügemendiga Müncheni tagasi minnes, oli *Hitleril* esialgu seal väga vähe tege mist. Sattus ühte väikesse kristlik-sotsiaalsesse erakonda, kus peagi tõusis propaganda-juhiks. Ehk küll Baieri elas üle lühiajalise *Eisneri* konservatiivsem Saksa osariikidest. Nii valitsus peaminister *Kahriga* eesotsas kui ka sõjaministerium ja sõjaväelised ringkonnad *Lossoviga* eesotsas elasid kättemaksu vihast prantslastele ja ei sallinud juudi õigusteadlase *Preussi* poolt kokkuseatud *Weimari* põhiseadust kui ka vabariiklikku valitsust *Berliinis*. Nende kava oli marssida *Berliini* peale. Et aga üksnes sõjaväelise jõuga ei olnud midagi peale hakata — Baieris oli rahulepingu järgi vähe tegelikku väge; ja et rahva poolehoid mängis tähtsat osa, siis tuli leida mees, keda oleks võinud selleks kasutada, et rahva toetusel võimalikult kiiresti Saksa riigi sõjavägi nii arvuliselt kui ka jõuliselt tõsta ennemaailmasõja-aegsele kõrgusele. Seesuguseks meheks kapten *Röhm* soovitas sõjaministeriumile jefreitor *Hitleri*, kellele tehti ülesandeks Baieris propaganda teel asutada löökrühmi ja -salku, et siis edaspidi koos sõjaväega marssida *Berliini* peale. Baierlastel polnud kunagi mõtet *Hitlerit* asetada juhi kohale. Kui Baieri sõjaväelased oma kavast riigi sõjaministrile *Berliinis*, *Seektile* rääkisid, siis andis viimane neile nõu tema hooleks jätta valve selle üle, millal riigipöörde tuleb läbi viia. Kuid Baieri tegelased ei tahtnud oma kavadest loobuda ja nad otsustasid enne *Berliini* peale marssimist Baieris välja kuulutada ennesõja-aegse kuningliku valitsuse. Selleks oli minister-president *Kahri* poolt riigi- ja seltskonnategelaste koosolek kokku kutsutud Hofbräuhaus'i, kus pidi ette loetama riigipöörde manifest ja kuningaks välja kuulutatama kroonprints *Ruprecht*. Vaevalt sai koosolek alata, kui saali sisse tormas *Hitler* oma lööksalkadega, kellede eesotsas seisid *Hess*, Tallinna *Rosenberg*, *Frick*, reservkapten *Göring* ja kapten *Röhm*. *Hitler* tahtis juba siis Baieri diktaatoriks saada. Kuid see ei õnnestunud ja ta sattus vanglasse, kuhu oli mõistetud kuueks kuuks, sai aga juba ühe

kuu pärast vabastatud. See oli 1923. aastal, millal Saksa raha oli langenud nullini. Inglise lehed, muude hulgas „Manchester Guardian“, küsisid, kust Baieri natsid raha võtavad propagandaks, ja juhtisid tähelepanu paarile Ameerika miljardärile või prantsuse allikatele. Sest Baieris makseti tol ajal kõikidele natsionaalsotsialistlikele tegelastele ja rühmadele korralikult välja nende palgad Helveetsia frankides. *Hitleril* oli kõige suurem auto Münchenis ja ta elas 9-toalises korteris. Selle putšiga tõi *Hitleri* liikumine endale suure kahju, sest kes teda lähemalt tundsid, hakkasid nüüd veel rohkem kui enne vaatama temale kui mittepüsivale, aga temperamendiga inimesele. *Hitleri* liikumine jäi isegi teataval määral soiku, sest esmalt oli kapitalidest puudus ja teiseks rahvas hakkas juba teatava heatahtlikkusega vaatama *Stresemanni* lepituspoliitikale, mis leidis ka Genfi ringkondades usaldust. Baieri sõjaväelaste ja *Hitleri* löökrühmade poliitika oli surutud nii-ütelda põranda alla, ehk küll läbirääkimised edasi kestsid *Kahri*, *Lossovi*, *Eppi* ja vanapreislaste *Hugenbergi*, *Kirdorffi*, *Thisseni* jne. vahel. 1929. a., kui suri *Stresemann*, hakkas *Hitleri* täht uuesti tõusma, kuni ta jõudis riigikantslerini ja rahva „Führerini“. Kokkuleppel vana-preislaste, vana-baierlaste ja teiste osariikide konservatiivsete ollustega tuli temal nüüd kõigepealt sõna pidada sõjaväe endisele arvule tõstmise asjus, milleks löökrühmad tulid likvideerimisele. See sündis. Sõjavägi ja laevastik said uue korra, mille põhjal neid juhib sõjaminister, kes ühtlasi on vastutav sõja ja rahu eest. Ulemjuhatajaks on küll „Führer“ *Hitler*, kuid ainult nimeliselt. Nüüd, kus *Hugenberg* ja teised Preisi suurtöösturid tõmmati liikumisega kaasa, ei olnud „Führeril“ ka enam rahapuudust.

Kes tema endist elulugu vähegi on tähele pannud ja jälginud, see peab ütleva, et temal peale temperamendi puuduvad kõik muud poliitika-mehe omadused. Tõukejõuks massilisteks pööreteks on vähem teaduslik tunnetus kui fanaatiline edasikihutav hüsteeria. Alati on tema kõnede kulminatsioonipunktiks olnud üleskutse vägivallale: „Valitsus peab tema poolt tunnustatud ideid läbi viima toore järeleandmatusega, toetudes tegelikule jõule riigis“. — „Meie ootame tingimata, et meie vastased surma saavad mitte ausa kuuli, vaid kõie läbi ümber kaela...“ — „Pead selles võitluses saavad veerema, kas meie või meie vastaste omad...“ — „Seepärast kandke hoolt, et veeuvad meie vastaste pead“. Ja seesuguste kõnede peale on iseloomult nõrkade juubeldamine saalis ja möirgamine otse kõrvulukustav. Asjata on oodata sisu tema kõnedest. Kui midagi enam ütelda ei ole, siis ta karjub kolm sõna üle saali: „Saksamaa — Saksamaa — Saksa-

maa!“ Ja poolehoidu torm läheb uuesti lahti. Viimasel ajal „Führerina“ ja kantslerina osutub ta lööklausetes tagasihoidlikumaks nii välis- kui ka sisepoliitika suhtes. Ja seda nimelt seepärast, et „Führeri“ käes enam ei ole täisvõim riigis, vaid et seda tuleb väga tunduvalt jagada sõjaministriga ja nende sõjaväeliste, aristokraatlikkude ja suurtöösturite võimu ja mõjuga, kes seisavad sõjaministri selja taga. Raske on täpselt ette ütelda, kui kaua kestab seesugune peitemäng valitsuse ja rahva vahel. Kõrgete tollide tõttu esimesejärgu tarbeainetelt on põllumehed oma praeguse seisukorraga rahul. Pikapeale aga töösturid ei suuda tööstustes maksta töölistele vastavaid palkasid. Nurin elukalliduse üle kasvab päev-päevalt juba keskmistes ametiringkondades, rääkimata madalamatest astmetest. Kuude kaupa ei näe niisugused ringkonnad võid söögilaual ja kui ta kord ilmub lauale, siis pooleks segatult margariiniga. Endise vaimustuse säilitamiseks tehakse veelgi rohkem trummipõrinat ja fanfaaride helinaid, kuid hoolimata sellest läheb nii ametnikkude kui ka tööliste hulgas natsionaalsotsialistlik vaimustus suurel sammul tagasi. Rahva kõhuküsimust pikapeale toita ainult rahvusega ei taha kokkukõlas olla praegusaja inimeste sotsiaal-eluga. Rebeneb, mis rebeneb peab.

Juba Maailmasõja rahulepingu ajal tähendati, et Euroopa rahvad ei kannata enam välja nii suuri sõdasid, nad variseksid kokku nii vaimselt kui ka majanduslikult. Kuid kahjuks ei ole Maailmasõjast tarvilist õppust võtnud ei võitjad ega ka võidetud. Mõlemad rabelevad väikeste vahedega peaaegu ühesugustes hädades ja meie ei pääsegi lahti nendest hädadest, kui Euroopa riigid oma praegust poliitikat edasi ajavad. Kuulsime, et enne Maailmasõda aeti nii vastutamatu rahvuslikku poliitikat, et see tingimata viis rahvaid vihale üksteise vastu. Kas on see poliitika nüüd muutunud? Ei ole, teda õhutatakse endisest veel suurema hooga. Saksamaa, Venemaa ja Austria oma mitmekesise rahvastikuga olid kõige suuremateks sõja õhujateks. Nüüd, 20 aastat hiljem, oleme rahvuse õhutamiseks ka kõik väikerahvad üksteise vastu vaenule kiskunud, mis Euroopat igapäev hirmutab sõjatondiga. Mille all kannatab Euroopa? Selle all, et tema rahvad nagu siilid on pugunud igaüks oma urkasse ja ajavad harjased püsti, kui naabrit näevad. Selle all, et nüüdsel ajal liiga kitsaks on jäänud tema ökonomiliste ja intellektuaalsete tarvete raamid. Need raamid tulevad purustada, kusjuures meie heade rahvuslastena ja heade isamaalastena võime ja peame eeskätt kujunema headeks eurooplasteks. Ainult seesugusel korral, tõrjudes eemale rahvastevahelist viha, saame üle Euroopa majanduslikust kriisist. *K. Konik*

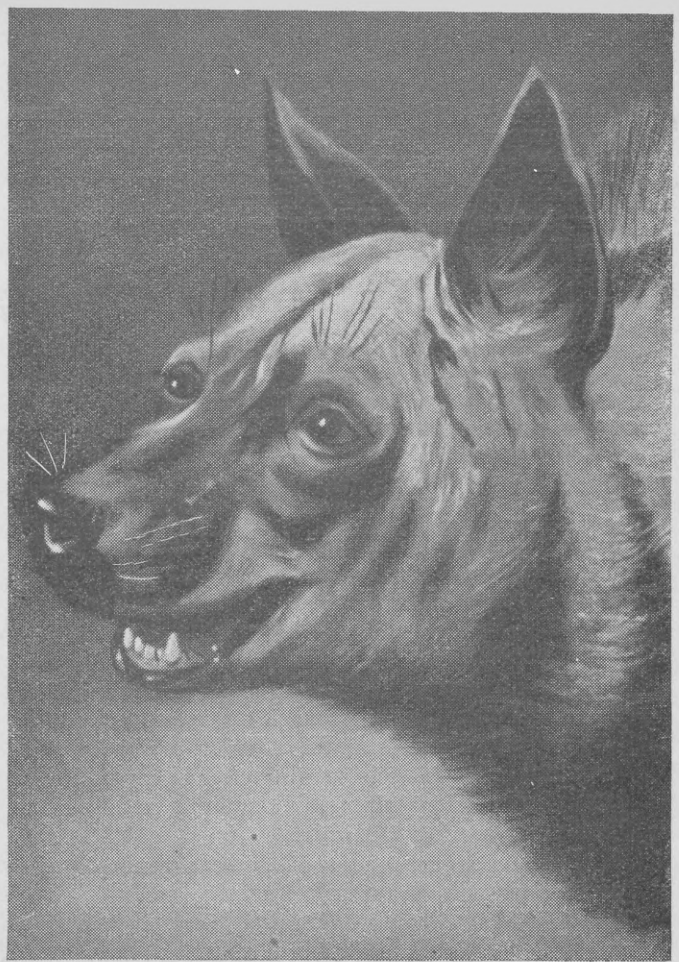
Veste

kriimsilmadest

Hunte oli enamalt meie maal alaliselt. Nüüd aga tunneme neid enamvähem ainult küla-
listena, kui nad tulevad meile oma idakodukohast. Veel viiekümne aasta eest leidus meil hunte rohkesti. Mäletan, kuidas tol ajal tihtilugu kõneldi nende jultunud röövimistest ja toimepandud jah-
tidest, kus nii mõnigi „kriimsilm“ jättis oma naha. Vanemad hoiatasid lapsi metsa minemast ja lapsed nägid igas põosas „võsavillemit“. Viru-
ning Võrumaa olid tuntud hundinurgad, nii et võrukese „susid sind söögu!“ ei ole sugugi võetud tuulest.

Hunt (*Canis lupus*) on inetuim loom. Vildakate silmadega pea sarnaneb rebase omaga. Kael, keha ning jalad on koerataolised. Edasilikumisel ta tõmbab keha omapäraselt inetult kõveraks, otsekui oleks ta tagumine osa halvatud. Jällegi rebaselaadiline on pikakarvaline saba, mida ta aga omaviisi rippuvalt jalgade vahele tõmmatuna kannab. Talvel on ta kollakas-hall mustade karvaotsadega, muutub aga suvel rohkem punakaks. Kuid hoolimata sellest üldisest kirjeldusest, on raske leida kahtki ühekarvalist hunti. Täis kasvab hunt kahe aastaga ja kaalub täiskasvanult 35—45 kg, veel raskemaid leidub vaid harva.

Noori hunte võib kergesti kasvatada kodus-
teks, siis nad paarivad ka koertega. Vene karjased kinnitavad, et niisugused paarimised sündivat ka metsiku hundi ja emakoera vahel. Olen isiklikult küll näinud mängimist nende vahel, aga mitte paarimist.

Minu tutvus „kriimsilma“ perega algas juba minu kõige nooremas eas. Üheksa-aastase jõmp-
sikana siirdusin ühel augustikuu päeval peale lõunat kahe vähe suurema poisikesega Alatskivi mõisa tookordsesse koplisse, mille kaugemas osas kasvas tihe padrik, kus just pidi algama meie mäng. Käes oli mul tore lipp — isa suur, punane ninarätt lühikesel kepil. Padrikus jooksime laiali, et üksteist otsida. Siis pöördusin jälle tulnud tee peale tagasi, mida mööda oma seltsilisi luurates edasi sammusin. Äkki, ühe suurema käänanaku taga, umbes kakskümmend sammu minust eemal, tuli minule vastu suur, hirmsa ilmemeega kollakas-hall koer. Ta seisatas, suu ammu, vahtides minule otsa. Ka mina, silmates niisugust kohutavat looma, seisatasin kohe ja tahtsin karjuda, kuid hirmu tõttu keeldus hääl. Mehaaniliselt lehvitasin oma punast lippu — suur koer pöördus metsa ja kadus mu silmist. Nüüd tuli ka mu hääl jälle tagasi ja hüüdsin, suure ehmatusena tagajärjel põõsa alla kükitades, Karlit ja Peetrit. Jutustasin nendele ärevalt koledast sündmusest ja siis otsustasime otsekohe pöörduda kodu poole.

Veel samal õhtul ilmus isa juurde üks temale alluvatest metsavahtidest — kas Kirepi või Saburi vahtkonnast, ei mäleta enam — ja teatas huntide ilmumisest tema vahtkonda. Nüüd oli mul selge, keda ma olin näinud koplis, ja ma

jutustasin uhkelt oma kohtamisest, kuid vaikisin oma hirmust. Mõni päev hiljem pandi huupi toime jaht, millel ka tapeti kaks või kolm hunti.

Kuigi nii siis minu esimene kokkupuutumine ühe „kriimsilma“ pere esindajaga mõlemas pooles ainult välja kutsus kohkumist ja lõppes tülita, olen edaspidi siiski seisnud huntidega alalisel sõjajalal.

Hiljem olen osa võtnud nii mõnestki hundi- jahist kodumaal, millede tulemused aga olid ikka ainult vähe rahuldavad. Et hunte küttida eduga, peab tundma nende iseloomu ning kombeid.

Nendega põhjalikult tutvuneda oli mul suure- pärane võimalus, sattudes teenistusse niisugus- tesse metsadesse Venemaal, kus hunte leidus haruldaseks palju. Sellisteks hundiurgudeks osutu- sid minu esimene sealne teenistukoht, Bolesla- vovi metsad Mohilevi kubermangus, kuhu tulin veel õige noore mehena, ja rida aastaid hiljem Võksa mäetööstuse ringkonna Jelatomi metsad Tambovi kubermangus, mis asetsevad stepi lähe- duses. Pealegi, üks minu metsavahtidest Boles- lavovi metsades — vana „Jefim medvežatnik“, karutapja Jefim, oli kuulus karu- ning hundi- kütt, kelle seltsis õppisingi tundma nende rööv- loomade elu ning küttimist.

Boleslavovi metsades oli hulk suuremaid ning väiksemaid tiheda padrikuga soid, milledes hun- did leidsid soodsat varjupaika, sealt toime pan- nes oma jultunud röövimisi, olles külastele hirm- saks nuhtluseks.

Sest hunt on kahjulikemaid kiskjaid loomi juba selle tõttu, et ta rohkem loomi murrab, kui suudab süüa või ära viia. Nii murdis kord (Tam- bovi kubermangus) üksainukene hunt mu naabri karjas ühelainsal käigul seitse lammast, kelledest aga ära viis ainult ühe. Hunt sööb iga looma, suurt ning väikest, isegi väiksemat lindu. Ta eelistab aga murda koduloomi, kelle kättesaamine

on hõlpsam. Suure näljaga, kui ei ole saada muud, toidab ta end ka juurtest ning urbadest, milliseid olen leidnud ta sisikonnast nii mõnigi kord. Ka raibet, mida ta muidu põlgab, sööb ta suure näljaga ja murrab sel puhul isegi omasugu- seid.

Suurest huntide arvust Boleslavovi metsades võis saada juba sellest ettekujutust, kui nad tal- visel kuuvalgel ööl algasid ümberringi oma ulu- mist. Sõites üksinda metsas niisuguse toreda kontserdi saatel, oli teinekord siiski natuke õudne. Sest hunt on hulgaliselt või näljasena — seda on ta harilikult ikka, kui lumerikas, pakane talv — kardetav loom.

Huntide ulumist talvel on peamiselt kuulda nende paarimishooajal, mis on jaanuari- ning veebruarikuus. Kuid neil talvistel ulumistel ei ole suuremat tähtsust küttidele.

Tähtsust küttidele omab aga huntide ulumine suveajal. Madam „kriimsilm“ kannab umbes 13 nädalat ja heidab nurgavoodisse aprilli- või mai- kuus. Ta sünnitab 4—6, mõnikord isegi kuni 12 poega, kes on pimedad 9—10 päeva. Noorte eest hoolitsevad nii isa kui ema innuga. Nendele aita- vad kaasa noored teiseaastased hundid — „peretoki“, kes elavad samas perekonna- pesas. Kui vanad hundid — kas üksikult või kahekesi koos — on murdnud oma ohvri, siis kutsuvad nad kaugelekuuldava ulumisega noori „peretok’e“ abiks oma saagi äraviimiseks. Noored vastavad vanadele oma kõrgemini kõlava ulumisega ja lii- guvad otsekohe vanade poole.

Seda hundikommet kasutavad vene kütid, kes ajujahte huupi toime ei pane, et suvel huntide alalist asukohta kindlaks teha. Selles umbkaudses ümbruses teeb vilunud kütt, muidugi täiesti var- jus, õhtul järele vana hundi ulumist, mis ei ole sugugi raske asi. Seal, kust siis noorte hääled vastavad kooris, on pesapaik. Kui aga noorte hääled kõlavad lahus, siis on nad pesast eemal juba kuskile teel. Ja siis peab kütt oma meeli- tamis-ulumist kordama mõnel järgneval päeval, kuni noored vastavad kooris ühest paigast. Ka siis, kui kooris-hääled kõlavad nii kaugelt ja sel- gusetu, et ei ole võimalik kindlaks teha, kust nad tulevad, korratakse meelitamis-ulumist teisel li- gemal kohal. Meelitamis-ulumisel tarvitatakse ka abilisi-kuulajaid, paigutades neid meelituspaigast eemal hääle kuulamiseks soodsatele kohtadele. Olgu tähendatud, et hunt, kuni ta pesitseb noor- tega, oma asupaika muudab ainult hädasunnil. Kuid siis ikka kohe, kui ta end ei pea enam kül- lalt varjatuks. Ja kui väikesed hundid on veel kolimisel jõuetud, siis kannavad neid vanad.

On huntide pesapaik sedasi meelitamis-ulu- misega kindlaks tehtud, siis võib toime panna ajujahti.

Kuid meelitamis-ulumist pannakse ka toime, et selle abil hunte kohe tappa. Niisugusel korral on tähtsusetu, kas noorte hääled vastavad ühest kohast (kooris) või lahus. Ja meelitamis-ulumist võib tarvilisel korral siis ikka kohe korrata. Seda

peab aga igatahes nii aegsasti lõpetama, et liginevad noored ei saaks pettusest aru. Kui nad meelitamis-ulumist enam ei kuule, siis nad uluvad juba omal algatusel ja vanad vastavad ja tulevad teinekord ka meelitamis-kohale. Vilunud hundiulumise imiteerija võib pimeduses oma kunsti jätkata õige kaua ja meelitada hunte väga ligidale.

Niiviisi juurde meelitatult on Boleslavovi metsades nii mõnigi hunt oma hinge heitnud nii minu kui ka minu seltsiliste rentkuulide all. See ärritav jahiviis on mulle ikka olnud armas ja pimeduses välkuvad hundisilmad ei kustu meelest. Niisugust küttimist võib aga muidugi ette võtta ainult kohaste seltsilistega koos.

Hundi-ajajahti võib toime panna nii talvel kui ka suvel (viimase alla käib ka sügis). Talvel igal ajal, kui lumi on maas. Siis sünnib huntide asukohtade kindlakstegemine nende jälgede „piiramise“ abil. On soovitatav kuskile tihedasse padrikusse umbkaudse asukoha ümbrusse maha panna mõni tapetud või lõpnud suurema looma keha. Varem või hiljem hakkavad hundid seda külastama, mis nende piiramist hõlbustab. Suvi-seid ajajahte pannakse kõige paremini toime augusti lõpul, septembris ja oktoobri esimesel poolel. Siis on kevadised noored juba niivõrd jõukad, et suudavad edasi liikuda. Suvel tehakse huntide asupaik kindlaks enamasti juba kirjeldatud meelitamis-ulumise abil.

Hundi-ajajahi viise on väga mitmeid. Neid tohib aga toime panna ikka ainult siis, kui huntide asukoht on juba täpselt teada ja kütte ning ajajaid saab küllaldaselt kokku.

Harilikul hundi-ajajahi korraldamisel on tarvis silmas pidada mitmeid kogemusi. Jahi „ajuring“ peab olema võimalikult suur. Suuremal jahil isegi kuni nelja kilomeetrine, ühepikkuste (kuni kahe kilomeetrise) külgedega — ja kütide ning ajajate kohtadele paigutamine peab sündima õige tasahiljukesi, et hundid ei lahuks kohalt juba ahelate „sidumise“ ajal. Ei ole ka kohane toimida ajamist suure käraga. See hirmutaks neid hunte, kes võivad olla väljaspool „ringi“ naabruses. Kütte ning ajajaid peab paigutama tihedalt, sest hundid oskavad end peita ja ka ahelatest läbi hiilida. Kütid paigutatakse alati allatuult, umbes 40—50 sammu üksteisest ja peale selle veel vahepealsetesse tihnikutesse, mida mööda hundid otsivad väljapääsu „ringist“. Talvel võib ringi külgedele seada värvilisi lipukesi, milliseid hundid kardavad kui tuld. Need peavad aga lehvima madalal. Suvel lippe tarvitusele ei võeta, sest nad kaotavad palju oma mõjust metsa suvel (ja eriti sügisel) kirjuma rüü tõttu. Kui aga talvel ei ole lippe, või kui jaht on suvine, siis on tarvis ajuringi külgedele paigutada ajajaid umbes iga 20 sammu tagant. Need püsivad igauks oma kohal, kuni neist möödub kütide suunas liikuv ajajateahel, millega

nad siis ühinevad. Et niiviisi see ahel iga kahekümne sammu järele suureneb kahe inimese võrra, siis paigutatakse ajajad selle ahela algliinil ainult 30 sammu kaugusele üksteisest.

Ajajahi liiki kuulub ka huntide „Pihkva viisil“ jahtimine, mis väärib erilist nimetamist. See jahiviis on Venemaal juba üle kolmekümne aasta laialdaselt moes. Ta annab alati otse üllatavaid tagajärgi. Niisugust jahti võib toime panna igas võsastikus kui ka metsas. „Pihkvalane“ piirab hunt ainult kahe abilisega. Ühel pool seisavad kütid, kahel lehvivad värvilised lipukesed ja kütide vastaspoolel algab kolme mehe asjatundlik ajamine. Kütid ning „pihkvalased“ on valgetes rõivastes. See jahiviis on muidugi ainult tarvitatav, kui toime pannakse väiksem jaht.

Hundijahist põrsaga kõneldakse ja kirjutatakse rohkem kui seda teostatakse tegelikult. Sõite põrsaga tehakse detsembris, jaanuaris ja veebruaris neis kohtades, kus on rohkesti hunte. Parim hobune või kaks-kolm hobust kõrvuti rakendatakse kõige halvemate riistadega tööree ette, kuhu asetuvad kaks või kolm külmaverelist kütiti. Sõit, ainult laskevalgel ööl, läheb ikka suurteed mööda. Kaksikümmend viis sammu saani taga vedeleb nõõri küljes õle ning seasõnnikuga kott, mis vastava lõhna saavutamiseks on enne veelgi hoitud sõnniku all. Rees, kütide juures on teine kott põrsaga, keda pigistatakse ning torgitakse, et ta tublisti piuksuks. Hunt kuuleb põrsast juba kaugelt ja valvab metsaservas ta mööda jooksmist. Kui ta kohe pettusest aru ei saa, siis kargab ta äkki koti poole. Ta taipab aga otsekohe tüssamist ja kaob, kui teda enne ei taba laeng, niisama ruttu kui ilm. Neid sõite tehakse, kui on sügav lumi ja külm. Kus hundid, nagu stepis, liiguvad salgas, peab olema selle küttimisviisiga ettevaatlik. Põrsaga sõidul olen tapnud ainult vähe hunte. — Kuigi see jahiviis on Venemaal laialt tuntud, olen seal ometi, pealegi hundirohkes kohas, näinud niisugust ülikavalat kütiti, kes säärasel sõidul pistis põrsa sellesse kotti, mis ree taga lohises, ja nii vaest looma 20 versta ümber sõidutas.

Hundid ei tule teele välja ainult põrsa häällega meelitamisel. Nad luuravad seal kui ka elamute ümbruses tihti, kas neile ei satu ehk mingi saak. Stepis võib neid tee ääres kohata võrdlemisi sagedasti, ja kui nad on salgana ja haistavad saaki, siis toimivad nad imestatavalt strateegiliselt. Sõitsin Tambovi kubermangus öösiti läbi suure tatari küla Asejevo, mis asub poolstepis. Kõik magasid juba. Oli kuuvalge ja külm. Pool versta küla taga märkasid juba eemalt tee ääres koeraviisi istuvat suurt hunti. Haarasin püssi — selle ühe hundi pärast kavatsesin ikkagi jätkata teed. Hobusepaar läks rahutuks, kuid liikus edasi. Vana „kriimsilm“ istus liikumatult nagu mõni hiina ebajumal. Siis aga tõstis ta vähekesi pead ja ulus lühidalt. Nüüd alles märkasid pare-

mal pool väljal, mis teelt kaldus väheselt alla-poolle, umbes viiekümne sammu tagant kuhjas hundikarja, mis vana pealiku ulumisel laiali läks. Ühed hundid liikusid mu sõidukist ettepoole ja teised tahapoole. Ehk küll maad kattis juba sügav lumi, oli tee, nii lähedal suurest külast, siiski laialt sisse sõidetud. Ajur keeras mu käsul hohused otsekohe ümber ja siis lendasime külla tagasi. Sealt ruttasin küll veel püssimeestega lahingusse, kuid oli muidugi juba hilja.

Huntide püüdmine hundiaukudes on vanane-nud viis, mis on pärit ajast, kui puudusid laske-riistad. Küll aga olen veel neljakümne aasta eest Boleslavovi metsades püüdnud nälja ajal hunte eriliselt selle jaoks püstitatud aiaga, mille ehitasime metsas asetseva elamu lähedusse. Tegemist on õieti kahe ümmarguse püstteivas-aiaga — üksteise ümber. Sisemist aeda, millesse paigutatakse koduloom — lammas või kits, ümbritseb teine aed, millesse hunt küll pääseb, end aga, et jälle välja pääseda, ei saa ümber pöörda oma kange selgroo ja väga kitsa aedadevahelise käigu tõttu.

Mõne hundi olen ka tapnud maa sisse ehitatud luureonnist. See tohib ulatuda ainult pisut üle maa, et kaoks juba esimese lumega. Et ei oleks näha mingeid inimese jälgi, sõidetakse onni juurde ikka saanis, millest ka otse astutakse onni katuse luugi kaudu. Tee peab minema onnist edasi. Loomakeha asetatakse lamedasse lohku, kui juba külmetab, ja siis valatakse talle tublisti vett, et huntidele raskendada liha kättesaamist. Luuramine algab alles siis, kui hundid külastavad loomakeha juba julgesti.

Huntide mürgitamine loomakehaga annab küll häid tagajärgi, tarvitatakse aga harva. Nahk kaotab mürgitamisel vastupidavuses.

Kui tigidad ka need „kriimsilmad“ on, kord on nad siiski mu elu päästnud. 1906. a. veebru-ari lõpul asusin ühe õhtu eel Jelatomi linnast koduteele. Neli versta eemal asetseva Pustõni küla juures laskusin laiale Oka jõe, mida mööda oli umbes kolm versta sõita kuni pöördekohani

teisele kaldale. Valitses tubli külm ja sõidu ajal algas lumesadu ja tõusis tuul ja tuisik. Et teed ei olnud enam selgelt näha, siis sõitsime lihtsalt ma-dalas lumes mööda kallast. Järsku läksid hobu-sed ärevaks ja läbi tuisu nägime ajuriga ligiduses liikuvaid kogusid. Taipasime kohe, et hundid. Tõmbasin „Bulldog“-revolvri, mis mul sel sõidul ainult oligi ühes, ja ajur haaras saanist heinu. Mu laskeriist, millest niikunii ei oleks olnud mingit kasu, tõrkus viis korda ja märjad heinad ei võt-nud tuules tuld. Pöördusime rutuga ümber ja kihutasime külla, kus ööbisime esimeses majas. Hommikul jätkasime teed, uudishimulikud eel-mise päeva jälgedest, mis olid veel väheselt näha. Saani jäljed lõppesid kuusteist sammu ühe „pol-lõni“ ees, mis on lahtisi, kinnikülmamata kohti jões, veekeerise või sooja allika tõttu. Ka hundi-jälgi oli veel võimalik kindlaks teha. Nad osutu-sid teisel pool „polõni“. Kui hundid ei oleks ilmunud sel kohal, oleksime kindlasti mõne piitsa-hoobiga ajanud hobused sügavasse veeauku. „Bull-dog“-revolvrit ei ole ma aga pärast enam iialgi tarvitanud.

Kord on mul tegemist olnud ka ühe hundi kummitusega, mis arenes selle tulistamiseni. Sõitsin Boleslavovis kuuvalgel ööl väikeses jahi-saanis üksinda mööda põldu. Pilvelapikesed var-jasid tihtilugu kuud. Korruga nägin umbes kolm-kümmend sammu eemal jooksvat looma — mui-dugi hunt. Peatasin oma pooltäku, kes käsuta iialgi ei liikunud kohalt, sündigu mistahes. Siis haarasin püssi ja andsin tuld. Kuid hunt jooksis ikka veel. Veel teine pauk — nüüd oli ta maas. Jooksul hundi poole ajasin uusi padruneid püssi — tal kurjal võis olla veel elu sees? Kohale jõu-des virutasin jalaga tugeva hoobi eluta lamava — kivi pihta! Jah, see oli kivi, mis välja paistis lumest. Mis ometi kõik sündida võib jahimehel!

Lõpuks tähendan veel, et hundi nahk on vastu-pidav ja soe, muidugi siis, kui sa ta kätte saad. Ja uudishimulikkudele vastuseks, et minu hingel lasub viiskümmend kaheksa hundihinge.

V. Gross

Strobli karikatuurid

Pastor Jaan Treumann, tuntud armastuse ja lepitustööga oma koguduses kui ka seltskonnas, pühitses 25. dets. m. a. oma 25. a. ameti juubelit.

R. Janno, J. Pahlbergi ja hulga teiste nimede omanik, „Tänapäeva“ kaastööline, sai 10. skp. 36 aastaseks.

Fr. Tuglas

Kõne Noor-Eesti juubelibanketil

Lubage mul edasi anda Noor-Eestile tema tähtpäeval Eesti Kirjanduse Seltsi kõige heanaaberlikumad tervitused.

Kirjandusliku elu arenemiseks ja õitsenguks ei jätka ainult üksikute kirjanikkude tegevusest, olgu see ka kui andekas ning viljakas tahes. Selle tegevuse intensiivistamiseks ja ta viljade laiemal üldsuse kätte toimetamiseks vajatakse palju kollektiivset, organiseerivat, puhtpraktilist tööd.

Seda tööd on Noor-Eesti teinud möödunud 30 aasta jooksul väga suurel määral. Kuid eriti tähtis on, et ta siin ilmus üldse algatajana ja uue suuna rajajana.

Kui E. Kirjameeste Sets a. 1893 ametivõimude poolt suleti, jäi eesti kirjanduslik elu kümneks aastaks täitsa ilma igasuguse organiseeriva ja algatava keskusest. See oli raske ja ahistav aeg, mil meie vaimuelu väljavaated olid hallemaist hallid. Leidus ju küll üksikuid idealiste, kes püüdsid oma head tahet rakendada ühiselt üldsuse teenistusse. Kuid nende pingutused raugesid ametliku surve ja ühiskonna enese jõuetuse kammitsais. Üldine pessimism oli nii suur, et isegi selline mees kui Villem Reiman võis just uue sajandi künnisel kirjutada: Kui me ka veel uue Kirjameeste Seltsi asutamist loo peaksime saama — mis me sellega teeme?! Ohvrimeel ja vaimustus on Eestis surnud.

Kuid selle üldise survemeeleolu varjus oli meie elu ometi pisut edasi läinud. Hakkas sirguma uus haritlastepölv, kes juba koolipingil tundis teravat opositsiooni ahistavate olude vastu ja otsis abinõusid meie rahvusliku elu edasiarendamiseks. See õppiv noorsugu hakkas kohe uue sajandi algusest peale rühmituma salaseltsikesse. Ja viimastest kujunes ka, nagu teame, 1903. ja 1905. a. vahel Noor-Eesti. Ta püsis veel rida aastaid illegaalsena, alul täitsa lubamatuna, hiljem vahest kuidagi sallitud koondisena. Kuid hoolimata sellisestki põrandaalusest asendist oli Noor-Eesti tosina-aastase vaheaja järel ometi jälle kirjanduslikuks keskuseks, orga-

niseerijaks ja suunanäitajaks. Ning selles peitub tema suur algatajatähtsus.

Nagu teame, võib Noor-Eesti nimele anda mitu sisu, sedamööda, kuidas asja võtta. See tähendab kirjastust, tähendab kirjanduslikku voolu, kuid sellega märgitakse ka tervet ajastut, mil eesti ühiskonda juhtis üldine euroopastumistendents, püües oma seniseid vaimseid väljavaateid avardada. Nii ühel kui teisel ja kolmandal alal on Noor-Eesti tegelased ja toetajad mõju avaldanud. Kuid oma eeskujuga kannustas ta neidki võistlevale tegevusele, kes tema enese tegevusega rahul ei olnud.

1906. a. avaldas Noor-Eesti oma esimese trükitud aruande. Selle kaaskirjas selgitatakse ettevõtte põhimõtteid ja lisatakse: kui peaks kuskil tekkima ulatuslikum kirjanduslik keskus, siis tahame sellega kaasa töötada meie ühiste huvide nimel. Sellega oli viidatud E. Kirjanduse Seltsi asutamiskavatsusele, mis oli 1905. a. järgnenud pisut avaramais oludes jälle võimalikuks saanud. Ja varsti asutatigi E. Kirjanduse Selts. Kuid, nagu teame, ei kujunenud esialgu koostöö kahe organisatsiooni vahel kaugeltki nii sõbralikuks, kui oli ennustatud. Selle põhjused olid väga mitmesugused, peamiselt puhtsugupõlvelisist ja kirajandussuunalisist erivustist tingitud. Kuid me ei või ka öelda, et need kokkupõrked oleksid kasuta olnud mõistete selgitamisel ja vastastikul tegevusele kannustamisel.

Neist aegadest peale on meie kultuurielu palju avardunud, intensiivistunud ja eristunud. Siin leidub tegevusruumi ja ülesandeid kõigile. Samuti oleme õppinud rohkem relatiivsuse tunnet ja peaeesmärkide nimel kõrvaliste küsimuste kõrvalejätamise oskust. Meie vahekorrad on kõige paremad.

Palun Noor-Eesti tegelasi, toetajaid ja sõpru vastu võtta E. Kirjanduse Seltsi õnnesoovid selle suure kultuuritöö puhul, mis Noor-Eesti on sooritanud kolme kümnendi jooksul.

Skandinaavia päevamured

„Sel jõulul on täiesti selge, et poliitiline kriis on krooniline ja üldine rahutus ning kindlusetus kestev“ — lausus rootsi suurim leht „Svenska Dagbladet“ oma jõulu-artiklis.

Maailmasõja-aegseil jõuludel olevat loodetud üldiselt, et selle sõja möödudes pääseb jälle valitsema kestev rahu ja julgeolek kõigis maades. Pidi ju Maailmasõda olema, rahvaste usu järgi, viimane sõda. Kõik tülid ja kokkupõrked riikide vahel pidi lahendama Rahvasteliit rahulisel teel. Kuid see usk näib olevat jäänud ka Rootsis väga nõrgaks. Siin näib pääsevat järjest enam mõjule vaade, mida avaldas Tšehhoslovakkia parlamendis 5. novembril nüüdne president Benesh: „Vaidlused Genfis on veel kord näidanud, et rahvas, kes end ei kaitse kallaletungi vastu kõige oma jõu pingutustega, jäetakse lõpuks ka Genfi enda poolt maha, isegi kui õigus ja õiglus on täiesti tema pool. See on asjaolu, mida meie ei tohi nüüdsest peale ialgi unustada. Ja ma lisan juurde, et riik, mille poolt seisab Rahvasteliit, mis aga ise viimse võimaluseni ei kaitse oma iseseisvust ja maad, võidakse väga kergesti lasta langeda ohvriks. Kõik kogemused kinnitavad seda väidet.“

Suur ei näi olevat usk Rahvasteliitu ka teistes Skandinaavia maades. Nii kirjutab taani tuntud radikaalne leht „Politiken“ prantslaste ülesastumise puhul Rahvasteliidus: „Rahvasteliit ei ole olemas selleks, et muretseda rahu, julgeolekut ja õiglust Abessiiniale, — ta on selleks, et olla vahendiks Prantsuse julgeolekule ja rahule.“

Skandinaavia lehed toonitavad järjest, et kui juhul, mil mõni väikeriik Euroopas langeb oma suurema ja tugevama naabri kallaletungi alla, Rahvasteliit toimib niisamasuguse pikaldusega ja kõhklemisega, nagu Abessiinia asjas, siis on see väikeriik, lootes eeskätt Rahvasteliidule, päästamatult kadunud. Seitse nädalat nõudis aega, enne kui saadi sanktsioonid maksuma. Selle aja kestes võidakse Euroopa sõjaväljal tunduvalt tugevama riigi poolt ta nõrk vastane kergesti purustada. Pealegi leitakse Skandinaavias, et sanktsioonid on väga nõrgad ja ei avalda seekordsele kallaletungijale kaugeltki sellist mõju, et ta astuks rahu sobitamise teele.

Tõsi küll, kõik kolm Skandinaavia riiki peavad — osalt juba oma sotsialistlike valitsuste tõttu — kõvasti kinni Rahvasteliidu põhimõttest, nagu seda teevad ju äieti kõik väikeriigid. Rahvasteliidu püsima jäämist peetakse äärmiselt tähtsaks, sest võib-olla suudab ta kokkupõrgete puhul Euroopas ometi midagi korda

saata rahu säilitamiseks. Kuid ühtlasi ei saata Skandinaavias, et oleks äärmiselt ettevaatamatu jääda lootma ainult Rahvasteliidule. Oma julgeoleku kindlustamiseks tuleb kõigepealt kanda hoolt oma enda jõu korraldamise ja arendamise eest, ja siis alles otsida ja kõvendada koostööd teistega, kel on niisamasugused huvid.

Rootsis tuletatakse sageli meelde ajaloolase C. G. Malmströmi ütlust: „Häda maale, mis raskel hetkel võib toetuda vaid oma liitlaste ja mitte omaenda jõule; seda, kes ei saa end ise aidata või vähemalt pakkuda end ise aitama, seda ei taha, ei julge ka keegi teine aidata.“

Nii võib näha, et eriti Rootsi tegeleb viimasel ajal õige suure hoolega oma riigikaitse kõvendamise kallal. Riigikaitsekomisjon töötas välja uue riigikaitsekava ja avalik arvamine sõelub seda asja tähelepandava huvi ja põhjalikkusega. On loomulik, et Rootsiski ei puudu poliitilised vastuolud, mis on vahel kaunis teravad. Kuid riigikaitse on ala, kus tuleb ilmsiks kõige vähem lahkuminekuid. Isegi sotsialistid peavad riigikaitse tõhusamaks tegemist tarviliseks, kuigi nad püüavad osutada sõjaväe kuludes enam kokkuhoidu, mis ei jää aga pidurdava mõjuta riigikaitse arengule.

Skandinaavias arvatakse olevat küll põhjust karta lähemal aastail Euroopa konflikti. Siis aga ei ole kaugeltki kindel, et Skandinaavia jääb sellest puutumata.

Rootsis, nagu Taanis ja Norraski, äratas kaunis suurt tähelepanu inglise lehe „Manchester Guardiani“ hiljutine teade Hitleri kõnest valitsuse koosolekul. Saksamaa ei olevat sõjaks veel valmis, vaid selleks kuluvat veel paar aastat. Saksamaa pidavat saama selle aja kestes sõjaväeliselt nii tugevaks, et keegi ei suutvat teda sundida desarmeerimisele.

Umbes selsamal ajal tõi „New York Times“ teate läbirääkimisest Hitleri ja Inglise saadiku vahel, kus Hitler olevat õige ägedalt seletanud, et Saksamaa olevat end lasknud laevastiku-kokkuleppega sisse vedada. Ohukokkuleppega nõustuvat ta vaid siis, kui Saksamaale lubatakse kõigist teistest tugevaim lennuvägi, antakse talle asumaad tagasi ja tunnistatakse ta Maailmasõja süüst puhtaks.

Inglise lehed tähendavad „New York Timesi“ teate puhul, et kuigi see teade ei vasta vahest täpselt tõsioludele, siis oma mõtte ja kalduvuse poolest ei seisa ta tõest kaugel. Iga-

tahes ootavat Hitler, kuidas käib lõplikult tema aatevenna Mussolini käsi, ja seejärgi seadvat ta siis ka oma asjad.

Nii on Skandinaavias küllalt põhjust mureks, et Euroopa rahu ei ole esiotsa kindlustatud.

Veel suuremal määral hakkab skandinaavlaste tähelepanu viimasel ajal pöörduma itta, seoses vene traditsiooniliste laiotuskalduvustega. Leitakse, et idas ja lõunas on see pandud tugevate jõudude poolt seisma, isegi enam, Jaapan tungib peale. Küll nihkub Vene mõju kagus, Hiina suunas, pisut edasi, kuid siingi võib tulla Jaapani surve varsti seisak. Nii on loomulik oodata, et Vene tähelepanu peaks pöörduma uuesti läände. Kuid mitte nii, nagu varem, vaid h ä s t i l a i e m a s ulatuses.

Juba enne Maailmasõda kõnelesid vene imperialistlikud lehed vahel Venemaa tarvidusest ja õ i g u s e s t pääseda kinnikülmamatu Atlandi ookeani rannikule. Kõige sobivamaks selleks peeti Norra sadamat N o r v i k i. Mitmed rootsi ja norra sõjapoliitikud väidavad, et kui ei oleks pääsenud lahti Maailmasõda, siis oleksid venelased kahtlemata asunud oma kava teostamisele Atlandi ookeani äärde pääsemiseks. Oli ju seoses selle kava ilmsiks tulemisega Vene sõjaväe atašee kol.-leitn. Assanovitš sunnitud Stockholmist lahkuma.

Arvatakse, et venelasi hakkab see asi uuesti huvitama, eriti ühenduses kirde läbikäigu arenguga.

Isegi, kui Vene laevastik kujuneks aja jooksul Saksa omast tugevamaks — mis on väga küsitav — jääks Läänemeri venelasile ometi k i n n i s e k s mereks, Taani väinade tõttu. Hoopis teisiti on lugu P õ h j a - J ä ä m e r e g a.

Alates 1929. aastast on Venemaa kulutanud Põhja-Siberi arendamiseks umbes 1 miljardi rubla. Möödunud aastal määrati selleks 250 miljonit ja käesoleval aastal 500 miljonit rubla. Rannas ja saartel leidub juba 40 teaduslikku jaama, mis hõlbustavad liiklemist. Peale muu on siin liiklemise tarvis olemas 140 lennukit. Kuna Nordenskjöld, Nansen, Amundsen ekslesid siin jäädes aastate kaupa, sõidavad nüüd laevad Murmanskist Vladivostokki umbes kaks kuud. Maavahemik on pool lühem kui ümber Aasia. Möödunud aastal tegi teekonna Murmanskist Vladivostokki 4 laeva, käesoleval aastal tahetakse saata juba 8 laeva. Navigatsioon on võimalik juunist novembrini. Nagu seletab vene tuntud polaarmaade-uurija professor O t t o S c h m i d t, leidub tähendatud ajal jää-raskusi ja vajatakse tugevate jäämurdjate abi vaid kolmes kohas — Kara meres, Tšeljuskini väinas ja kaugemal idarannas.

Jäämere laevaliiklemine on määratud eeskätt küll Põhja-Siberi varade kasutamiseks, ku-

na siit veetakse välja sütt, niklit, nahku, soola, tsinki, metsa jne. Põhja-Siberi koloniseerimine areneb kaunis kiiresti, sest viimaseil aastail on asunud sinna — põhja poole 62⁰ — juba üle 600 tuhande venelase, kuna pärismaalaste arv ulatub vaid 140 tuhandele.

Kuid Skandinaavias kardetakse, et Vene majanduslike huvide kasvamine Põhja-Jäämere ja Valgemere rannikul viib iseendast nende huvide laienemisele ka naabruses olevatele Põhja-Atlandi rannikutele. Majanduslike huvide kaass käivad aga sageli poliitilised huvid, eriti riigi suhtes, mis on kogu oma ajaloo kestes ilmutanud lakkamatut laiotustungi.

Peale muu, rootsi ja norra lehtedes leidub sageli väiteid, et Venemaa valmistavat oma läänepool, vastu Soome piiri, platsdarmi. Ka raudteed, mis siin ehitatud või ehitatakse, olevat eeskätt strateegilised. Ja tuntud kummituslennukid, millest rootsi ja norra lehtedes omal ajal palju kõneldi, olevat olnud ikkagi vene lennukid, millistele olevat valmistatud neis piirkondades rohkesti baase.

Jättes siin kõrvale küsimuse hindamise, mil määral Skandinaavia lehtede väited Vene kavatsuste kohta vastavad tõele, on vaid tähtis märkida ära Skandinaavia u m b u s k l i k s u h t u m i n e Venemaasse ja seoses sellega vahendite otsimine oma riikliku julgeoleku kõvendamiseks. Nagu juba tähendatud, püütakse paremini arendada omaenda kaitsejõudu ja ühtlasi süvendada koostööd Skandinaavia riikide vahel. Küll ei ole see koostöö saanud seni sõjaliidu laadi, aga on tõenäolik, et vajaduse korral kerkib ka see küsimus tõsiselt üles.

Viimase aja tähelepanemiseväärsemaid sündmusi põhjamaade koostöö arengus on S o o m e avalik tunnustamine Skandinaavia orientatsiooni poole — pärast seda, kui Soome oli kaua üks seisnud ja kõhelnud, nii et isegi juba saksalased lootsid teda oma sõiduvette saada.

Küll võib keeleküsimus Soomes tuua koostööle Skandinaaviaga mõningaid raskusi edaspidigi. Aga kuna Soomel on julgeoleku suhtes Skandinaaviaga palju ühiseid huvisid, siis on arvata, et vähem tähtis — keeleküsimus — ei saa suruda enam tähtsat — julgeoleku küsimust — kõrvale.

Kuid Skandinaavia — Soome kaasa arvatud — julgeolek sõltub väga suurel määral Ida-Balti riikide — Eesti ja Läti — julgeolekust ja seepärast on tihedama koostöö areng kõigi põhjarahvaste vahel paratamatu vajadus. Aga selle küsimuse vaatlemine ei kuulu enam siia.

A. Hanko

Tööpuudus

Meie elame imelikul ajal. Öeldakse, meie elame majanduskriisi ajastul. Aga meie teame, see on iseäralik kriis. See kriis on tingitud üliküllusest kapitalistliku majandusesüsteemiga maades. Meil on liiga palju põllusaadusi, meil on liiga palju toiduaineid, meil on liiga palju masinaid jne. Paistab, kui selles tempos elu edasi läheb, siis pole inimestel midagi muud teha kui istuda rikkalikult kaetud pidulauas ja olla õnnelik.

Aga mis me kuuleme — kajab hirmus hädaldamine. See toiduainete üliküllus, masinate rohkus ja tehnika arenemine olevat toonud meile tööpuuduse. Kui masinad teevad töö ära, mis enne inimene oma kätetööga tegi, kui põldu harib traktor, kui kraavi kaevab ekskavaator, kui talus kaks inimest masinatega teevad töö, kus enne tarvis oli 10 inimest, — mis jääb siis veel inimestel teha? Üldine tööpuudus! Mis teha? Tulevadki prohvetid, kes jutlustavad: tagasi endise korra juurde, hävitage masinad, loobuge kultuuri mõnususel, tagasi põlluharimise juurde harkadraga. Suurem prohvet sel alal käesoleva sajandi algul oli Vene krahv Leo Tolstoi. Teie kõik veel mäletate pilti, kus sama krahv, särk pükstel, harkadraga kündmas!

Aga jätame need prohvetid ja küsime, mis on siis lahti? Ja meie ütleme otsekohe, et kultuuri lõppsaavutus ja siht ongi see, mille ees meie nüüd väriseme, mida meie nii kardame, s. o. tööpuudus. Kui masinad teevad töö, mis enne inimene palgehigis tegi, siis ongi ju saavutatud see, millest on inimene ikka unistanud — paradiis maa peal!

Kui põllusaadusi ja toiduaineid on nii palju, et neid kuhugi müüa pole, et neid hoitakse laos, et neid põletatakse, et neid uputatakse merre, nagu Brasiilias kohvi, miks ei anta neid ülekuulluses toiduaineid inimestele vabaks, et nad oleksid kättesaadavad samuti kui vesi! Öeldakse, et see pole võimalik, siis läheb inimsugu ja ühiskond hukka, sest palgehigis pead sa tööd tegema, nii on jutlustatud. Seepärast piir panna kultuuri edule, piir panna inimsoo mõtlemisele ja uutele leiutustele, mis ikkagi taotleavad oma lõppsihis inimeste tööst vabastamist. Elame nagu mõnes nõjutud ringis: teeme tööd, pingutame oma füüsilist ja vaimlist jõudu ainult selleks, et inimesi tööst vabastada!

Oli aeg, kus suuremaks ideaaliks oli 8-tunnine tööpäev, nüüd räägitakse kultuurimaades aga 4-5-päevasest töönädalast, et võimaldada suuremale arvule inimestele seda natukest tööd veel teha, mis masinad inimestele teha jätavad.

Aga lõppsiht on ikkagi, et masinad ja põllutöötehnika edu vabastavad inimese tööst. Masinad muretsevad inimestele ülespidamist! Inimestel, ei tarvitse enam tööd teha, et süüa saada ja teisi tarbeid rahuldada! Nüüd tekibki küsimus, mis saab inimesest, kui tema süüa võib saada, ilma et tal tarvis oleks tööd teha. On öeldud, et inimesed lähevad siis hukka. Kas on see nii? Kas siis tõesti kultuuri edu on inimsoo hukatus?

See on suur liialdus, see pole mitte tõsi. Lööge lahti harilik kooli ajaloo-õpperaamat. Mis te sealt leiate? Teile jutustatakse seal vana Kreeka ajalugu. Te kuulete, et seal elas üks rahvas või õigemini rahva ülemkiht, kes meie mõttes tööd ei teinud, töö tegid orjad, nagu meie päevil masinad. Aga kas see ülemkiht läks hukka ja laiskles? Ei. Ta on loonud säärase kultuuri, mida meie imesime tänapäevani. Ta on loonud sääraseid ühiskonna- ja riigikordi, püstitanud sääraseid arhitektuuri-imesid, teatreid, kus inimesed tööst vabal ajal jälgisid Sophoklese ja teiste tragöödiid, ta lõi skulptuurtöid, korraldas olümpiamänge ja võistlusi, levitas kultuuri barbaritele jne. — kõik see seatakse meile eeskujuks ja selleks ju õpetatakse seda kultuuri meie lastele. Etteheiteid tehakse sellele vanale kultuurile ainult selleks, et see olnud ainult ühe kihi kultuur. Tänapäeva ülesanne on võimaldada kõikidele inimestele seda kultuuri, mis oli vanas Hellases, kus mitte orjad ei vabasta ühte kihti tööst ja viletsusest, vaid masinad teevad töö ja võimaldavad ülalpidamist ja kultuurielu kõigile inimestele.

Algas see liikumine renessansi ajast peale, üks leiutis järgnes teisele, et loodusjõude rakendada inimeste teenistusse ja inimesi vabastada orjusest ja viletsusest. Ja sellest ajast peale üks utopia on järgnenud teisele, et leida ühiskonnakorda, kus töö ei oleks orjuseks, ja inimesed õnnelikud!

26. X 35. a.

A. H.

Lendavad sead

G. Suits kirjutab Tänapäevas nr. 9:

„Peab unistama sõnas, värvis, helis, peab unistama, kuni unistused reaalseks muutuvad...“ „Unistus tähendab kultuuri loomist, mis reaalseks muutub“.

Vabariigi algul mõnitati meie algupärast kirjandust, see unistavat lendavatest sigadest. Tänapäev meie sead tõepoolest „lendavad“ tuhandete viisi diktatuurimaadesse, et reguleerimise ja plaanimajanduse tõttu kokkuvarisenud majandusi üles ehitada. Tõesti: „unistus tähendab kultuuri loomist, mis reaalseks muutub.“

A.

H. Adamson.

Noor-Eestile

tema 30 a. tegevuse tähistamise
pühul

Nii palju võida: olla uuestsünd
me vaimuelus, olla suur epook,
kus vähim liigutuski oli ründ
ja rünnati, mis võiks vaid maruhoog,
Noor-Eesti, sina oled seda suutnud,
me oled pale üsna ümber muutnud.

Sind õnnitella luba kaugelt siit,
kätt suruda neil õilsail tuli hingil,
kes aastatega sajandeid meid viind
teel arengu. Muud pole anda kingiks
su sünnipäeva, kui neid ridu lihtsaid,
mis tõlgendagu hardumust mu ehtsat!

Elavast ja surnud keelest

Hiljuti oli emakeele-õpetajate kongress. Järjekordselt kinnitati seal, et keskkoolide lõpetajadki ei valdavalt küllaldaselt oma emakeelt, s. t. eesti keelt. Samas aga kinnitati ka, et õpilased olevat emakeele oskuses oma õpetajatest ometi ees. See on muidugi võimalik, aga üks on arusaamatu: kui õpetaja oskab halvemini kui õpilane, kuidas saab ta siis otsustada, et õpilane oskab halvasti? Seda võib ehk ainult kurikuulsate testide kaudu. Amerikanism teeb võimatu võimalikuks.

Siiski, kui see ometi võimalik oleks, et õpilane oskab oma emakeelt halvasti, õpetaja veel halvemini, sellega tõestuks ainult vana tuntud nähtus. Kas on keegi kuulnud, et mõni külalane on käinud kuulsa keeleprofessori juures keelt õppimas? Muidugi mitte. Vastupidine toiming on aga üsna igapäevane asi. Ja ega kõik keeleõpetajad professorid ole, ammugi mitte kuulsad, miks nad siis ei võiks oma õpilasilt õppida.

Igatahes ühte võiks ehk suurem hulk õpilasi oma õpetajale kindlasti öelda: ega grammatikaoskus tähenda veel keeleoskust ja ega keelereegel loo veel keelt. Parimad keeleoskajad on

A. H. Tammsaare

harilikult nende seas, kes võrdlemisi vähe on oma pead vaevanud keelereeglitega. Reegel tapab. Tõesti reeglipärane saab olla ainult surnud keel. Reeglimeister ei saa keelt näha ega tunda elava organismina. Sellepärast ütleb keegi keeleteadlane muu seas: „Mitte keelemuutus, mida me täna tunneme veana ja homme võib-olla õige keeleviisina, ei peitu keele haigus. Need keelepuudused on elumärgid; õigekeelsus on aga haigusetunnus, surma käskjalg. Keegi ei või öelda, mis on laitusetu õige saksa keel, küll aga on kahtlemata olemas õige Ciceroladina keel.“

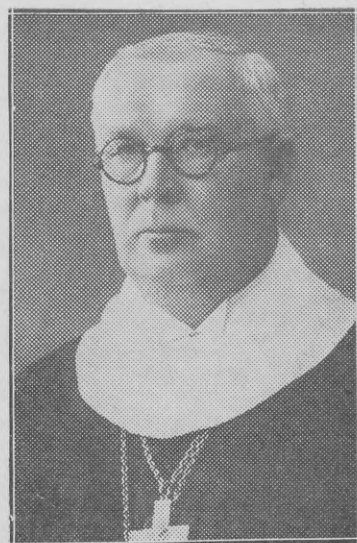
Nõnda siis: päris õige on surnud keel. Ja igas elavas keeles on küllalt surnud sõnu — need võivad ka päris õiged olla. Sest keeled ei matvat oma surnuid, nemad katsuvad möödunud aegade korjuseid kaasa kanda. See on sellepärast üsna kergesti võimalik, et keelekorjused mumifitseeruvad ja ei rüveta õhku. Samal põhjusel võib ka igäüks uusi keelekorjuseid oma peajus välja haududa ja maailma saata, ilma et oleks otseteed katku karta. Pealegi, rahvaste elus on ajajärke, kus keelekorjused nikerdajaile valatakse ausambaid. See on sellepärast, et rahvas keeleloojana ei jõua elutarvidustele õigel ajal järele, nõnda siis tuleb leppida mumifitseeritud korjustega.

Meie elame praegu suures korjustamise ajajärgus. Ühelt poolt püüame suruda oma keele reeglisse, et kas kurat võtaks, teiselt poolt loome massiliselt uusi sõnu, mis peavad olema esteetilised ja reeglipärased. Teiste sõnadega: me katsume tappa maksu mis maksab elavat organismi, sest elavaga ei oska inimene suurt midagi peale hakata, ja katsume temasse suruda igasugu surnult sündinud ollust, nagu tahaksime näha, kas elav organism suudab surnud olluse elavaks teha, tema ära seedida.

Ka mujal maailmas olevat samasuguseid katseid tehtud, aga keele elav organism olevat temasse topitud surnud olluse aja jooksul enamasti välja pildunud. Kuidas meil kord asjad kujunevad, seda peaks mõnelt kaardimoorilt küsima, aga emakeele-õpetajate arvamus, õpilased oskavad emakeelt paremini kui õpetajad, näib sihtivat selle poole, et mumifitseeritud korjuste hiilgeaeg hakkaks nagu meie keeleparnassil mööduma.

Ometi ei peaks sel alal liiga optimistlik olema. Sest alles paar päeva tagasi tutvustati mind ja paari tuttavat juriidiliste oskussõnade muumiatega. Kui olime asja mõtteni jõudnud, küsisime nagu ühest suust, et kõik on väga hea ja ilus, aga kuis on hobuse nimetus juriidiliselt. ning me leidsime, et hobune on hobusk, hobusevarss — hobem, lehm — lehmask, vasikas — lehmem jne. jne.

Aga vististi on nõnda, et kui juristid neid hobuski-oskussõnu hakkavad tarvitama, nagu

Praost G. Rutopõld †

Oli õppiva noorsoo keskel usuõpetajana lugupeetud ja armastatud suur inimesesõber. Samuti oli ta oma koguduses ja Tartu seltskonnas armastatud ja lugupeetud inimene

seda on teinud keeleõpetajad oma uute ja üpris ilusate ning reeglipäraste sõnadega, siis peavad professorid varsti imestama üliõpilaste, kohtunikud kaebealuste ja kaebealused ning advokaadid oma klientide keeleoskust.

Nii mõnelgi maal arvatakse kuuldavasti, et keele õiged loojad on mitte keeleteadlased, vaid kirjanikud, suured kirjanikud. Meil on see nähtavasti teisiti ja põhjendatult, sest meil on küll kirjanikke, kuid mitte suuri. Sellepärast siis, kui riigivanema auhindadest ei peaks aitama, tuleks luua niisugune auhind, et kui kirjanik selle saab, siis tunnistatakse ta nii suureks, et keskkooliõpilane võiks temalt vähemalt samuti keelt õppida nagu oma õpetajaltki.

Samal ajal peaks asutama mingisuguse akadeemia, kus keeleteadlased võiksid oma tööenergiat kasutada, ilma et selle tagajärjel emakeeleõpetajad muutuksid rumalamaks kui nende õpilased. Siin on paras paik eeskujuga võtta prantslasilt. Nende akadeemia keeleteadlased töötavad teose kallal, mis võiks valmida alles tuhande, poolteise pärast. Siit on ka arusaadav, miks prantsuse keele loojaiks peetakse mitte keeleteadlasi, vaid kirjanikke: kirjanikud kirjutavad elavaile, keeleteadlased surnuile. Ja kui ka mõni kirjanik hakkab kirjutama surnuile, siis pistetakse ka tema akadeemiasse. Nõnda sünnib kultuurilisel maal. Annaks jumal, et ka meie jõuaksime sama kaugele. Ja mida rutem, seda parem. Muidu lähevad varsti professorid üliõpilaste, õpetajad õpilaste, keskkoolilaste algkoollaste ja need oma isa ja ema juurde õppima.

A. H. T

Artistiteadus

Käisin ringi kui talveunest äratatud siil. Söök ei lähe sisse, öösi ei tule uni, pööra end voodis küljeli, kõhuli või kükakile. Silmunad kirjud kui nülitud vasikas. Ühe sõnaga — närvid läbi.

Ja läksin viimases ahastuses oma — noh — selle Ludmilla juurde. Intelligentne tüdruk niisugune. Hingega. Loeb vastavat ajakirjandust. Oskab panna kaarte.

Toetasin pea ta puudriale kaelale ja kurdan oma viletsust. Et — närvid. Ja see tänapäeva metsik elutempo murrab inimese jalalt nagu vasika sõrg puraviku.

Tema aga silitab seda kohta mu kuklal, kus juuksed jäävad juba hõredaks. „Pole viga,“ ütleb, „mu moodne sõber. Need on puha hinge-psühhotehnoloogilised konfliktid. Iga moodne inimene peab olema närviline. See on paratamatu nagu kübaramood. Mood nõuab, et sa pead käima ennustaja või vähemalt hingearsti juures. Ega sul ka aita muud, kui pead ära käima. Lase end hüpnoteerida, mediteerida või horoskopeerida. Oot, ma annan sulle kohe aadressi.“

Tuhtnis oma käekoti sahtlites.

„Vaata, ei leia,“ ütles. „Neid hingearste on ka nii palju, et nimed ei jää meelde. Aga osta üks ajaleht ja vaata, kes seal on jälle pidanud mõne loengu või vastanud ringküsimusele. Need on need kõige moodsemad.“

Läksin ja otsin lehe. Sattusin otsekohe õigele otsale:

„Dr. Hochstapflermanni loeng seksapiili mõjust rahvuskultuurile.“

„Vaata,“ — mõtlen. „Selline sügav probleem. See mees peaks juba oskama...“

Lähen. Helistan. Avab ukse niisugune — suure koluga. Silmad vahivad sügavalt kui hiired mägrakoopast. Annab käe, aga enesel sõrmed niisked. Ja põrnitseb mulle tüki aega otsa.

Kohe põlved hakkasid värisema. „Oodake, ärge siis kohe nii järsku selle — mediteerimisega...“ kogelen.

Aina põrnitseb edasi ja vajutab mu kahe käega toolile. „Õnnetu noor inimene,“ ütleb siis. „Teie seksuaalelu pole korras.“

Punastasin. „E-ei, sealt peaks olema korras ikka küll. Aga närvid — teate...“

„Muidugi närvid. Närvitsentrumite funktsioonid on seoses näärmetega ja seksuaal-psühholoogiaga. Lähete tänaval — aina vahite sääri. Öösi teil tekivad ettekujutused. Vähkrete ühe külje pealt teisele. Vaatate filmi ja

unistate Greta Garbo valgetest käsivartest. Kirjandust ka loete?“

„Juhtumeid on olnud, et loen...“

„Nojah — see on moodse ajakirjanduse mõju — puha alaväärtuslikkuse kompleksiga tegelased. Meie rahvuslikule psühholoogiale võõrad tüübid, loovad vale ettekujutuse tegelikust elust. Võib-olla — käisite isegi vaatamas Mare ja ta poega?“

„Nojah...“

„Vaadake, seal on see asi. Teil võib tekkida samasugune mõttekäik kui Marel ja te kaotate oma positsiooni tänapäeval ühtlase hingeeluga ühiskonnas. Võite kaotada oma teenistuskoha.“

„Trr-rr“ — heliseb telefon. Tema haarab toru. „Jaah — siin doktor Hochstapflermann kuuleb!“

„Siin „Aguli helinate“ toimetus,“ piriseb telefonitoru. „Kuuled, kas sa ei tahaks vastata meie ringküsimusele — kas suudlused mõjutavad karvakasvu jalasäärtele?“

„Heameelega. Ainult selliste tõsiste probleemide üle peab veidi mõtlema. Kui te helistaksite veidi aja pärast.“

Paneb toru ära ja hakkab tuhnima riivil iga-suguste ajakirjade patakas. „Kus see oli?“ promiseb endamisi. „Kus tont see ometi oli?“

„Vabandage,“ ütlen. „Härra doktor, mul oleks nagu aega vähevõitu...“

„Näete, armas noor inimene — teie närvid on hoopis rikkis,“ vastab. „Te peate harjuma kannatama. Elus tuleb kannatada igal sammul. Meie, arstide ülesanne on kohutavalt raske, kui inimesed ei võta end kokku. Muuseas — kas teie isa oli suur joodik?“

„Ei saa ütelda.“

„Aga noh — veidike ikka võttis?“

„Mõnikord vist küll.“

„Noh näete, et aimasin õieti. Ja kuis on teie ema elukombed?“

„Milleks on see teile tähtis?“

„Enamik närvirikkeid on pärivusest. Närvilised inimesed on kirglikumad ja seepärast abielluvad rohkem kui terved. Darwini teooria, teate. Teie vaimne seisukord näitab, et tuleb enne uurida läbi kõik põhjused ja sümptoomid, enne kui asuda arstimisele.“

„Siis ei saagi kohe alustada selle — noh — hüpnoteerimisega?“

„Ah hüpnoteerimisega tahate? Miks ei. Heitke otsekohe sinna sohvale pikali.“

Heidan. Pagana mõnus sohva. Keskest kere järgi looka vajunud. Ainult üks vedruots puurib väga ebameeldivasse kohta.

„Nüüd pange tähele,“ ütleb doktor. „Algan!“

Ja hakkab vehkima kätega. „Just kui oleks teisele sipelgas roninud krae vahele,“ mõtlen endamisi. Ja hästi mugav on olla. Ainult see vedruots puurib.

„Teie ärge nihutage ega avaldage fluiidumile vastupanu!“ käreatab doktor. „Magage!“

Hakkab jälle vehkima kätega. Laual tiriseb telefon. Doktor haarab kõnetoru: „Jajah — ahah — või „Aguli helinatest“. Mina arvan...“

Käänan enese küljeli ja lasen pea padjale...

Keegi raputab jalast. Ärkan. Tohtrihärra naeratab võidurõõmsalt. „Olete väga vastuvõtlik hüpnootile,“ lausub. „Järgmine kord jätkame. Praegu pean minema loengule, teaduslik ettekanne „Vaga Jenoveeva hingelised kompleksid tõe valguses“. Leian, et selle teose autor ei ole täpne oma psühhoanalüüsis. Kolm krooni, palun.“

Aga öösi ei saanud jälle magada. Kogu aja tundus, nagu puuriks üks vedruots... Läksin uuesti doktori juurde.

„Härra pole kodus,“ vastab teenija. „Tal on täna „Uduvurruliste noorpoetide“ ühingus loeng puberteedi mõjust seksuaalmotiividele meie noorluuletajate värsiloomingus.“

Tulin noruspäi. Tänaval vastas tuttav kroonuvelsker. Kurdan oma loo.

Tema koputab mulle õlale. „Tead, ajalehekuulutuses seisab, et vana Kostivere Mari on andnud oma tarkused edasi ainult ühele — sina ehk sattusid väära härra juurde. Vaju õige korraks sisse minu juurde ambulantsi.“

Vajusin. „Pintsak maha!“ kamandab velsker.

Tõmban pintsaku maha. „Ahaa, arvasin kohe,“ ütleb. „Võta need vestitaskust välja.“

„Mis asjad?“

„Kaardid. Kas palju mängid?“

„Mõnel ööl ei mängi,“ ütlen ja panen bridžikaardid lauale.

„Vaata,“ ütleb velsker. „Oleks sa sõdur, ma valaksin sulle joodi silmaaku, et jääksid paariks nädalaks pimedaks ja ei tunneks potiässa ega ärtuässa vahet. Aga nüüd ei aita muud, kui mine mängi üks öö kümnesendilist mängu, paku iga kord slemm välja, olgu sul käes või pool punkti. Ja kaotus jäta ka maksmata.“

Teisel hommikul läksin velskeri juurde tagasi ja tal tuli mu üleslöödud nägu puha joodiga sisse võida. Aga magada võin nüüd jälle kas või kükakil.

Vaatasin seda pealkirja — viga on tulnud sisse. Tahtsin kirjutada — arstiteadus. Aga nüüd ma mõtlen et — niimoodi võib ka olla õige.

J ä n k i m e e s

Tõde ja õigus Eesti tsiviilseadustiku eelnõus

T. Grünthal

I

Uue tsiviilseadustiku loomine osutub paratamatuks üldise inimkonna arengu tagajärjel. Aegamööda kujunevad uued eluvormid, kerkiavad esile uued elutarbed ja nõuded. Suured sõjad ja revolutsioonid vapustavad lõplikult ühiskonna elu ja õigusmõisteid. Kõik see avaldab mõju ka eraõigusele, mille eesmärk on korraldada isiku perekondlikke ja varanduslikke vahet teiste indiviididega.

Kuulus Prantsuse Code civil 1804. a. kehas- tab eneses neid sotsiaalpoliitilisi võite ja seisukohti, mida tähistab Prantsuse suur revolutsioon. See koodeks, mis oli domineerivaks eeskujuks kultuurrahvaste seadusandluses terve XIX sajandi ja mille normid püsivad elulistena tänapäevani, kuulutas esimesena kõik riigi kodanikud üheõiguslikeks; pühkis ühiskonnast feodaalse korra jäänused, kaotades seisused; andis vabaduse lepingute sõlmimiseks; vabastas perekonna kiriku dogmade survest.

Hoopis rahulikumis tingimuses arenes Saksa keisririigi 1900. a. kehtitatud tsiviilseadustiku (BGB) loomine. Siin on teadusmehed katsunud anda oma uurimuste katse vilja, kuid selle tõttu on seadustiku vormid saanud liiga abstraktse väljenduse. Pikad keerulised paragrahvid, lõpmatud viited teistele paragrahvidele teevad selle seadustiku käsitluse raskeks. Kuid ka see seadustik, mis kehastab XIX s. liberalismi vaimu, mis püüab kaitsta indiviidi, „väikest meest“, võis sündida sellel üldisel vaimse ja majandusliku tõusu ajastul, mis järgnes Saksamaal peale 1871. a. võidukalt lõppenud sõda. Saksa arenenud majanduslik elu, saksa rahva iseteadvus nõudis ühtlast õigust.

Meil Eestis sai uue tsiviilseadustiku loomine paratamatuks riikliku iseseisvuse saabumisega. Uus tsiviilseadustik tähendab meil iseseisvuse saavutust, rahvuslike ideaalide kehastust, sotsiaalse õigluse ja kodaniku vabaduse teostamist. 1917. a. revolutsioon, Vabadussõda, maa-reform, seisuste kaotamine, 1920. a. põhiseadus, — need suured sündmused, mis on loonud Eesti Vabariigi, on teed tasandanud ka uuele Eesti tsiviilseadusele.

Nagu meie põhiseadus riigi on rajanud õigusele, seadusele ja vabadusele, nii tuli ka uue tsiviilseadustiku loomisel need kõrged põhimõtted võtta aluseks. Silmas pidades üksiku isiku vabadust, ei võinud seaduseandja hetkekski unustada, et isik on osake ühiskondlikust tervikust, millele ka üksiku isiku tsiviilsed õigused ja vabadused muutuksid ainetuiks, osutudes kaitsetuiks. Teiselt poolt ka ühiskond omab hüvesid, mida indiviid oma õiguste ja kohustekujundamisel peab arvestama. Teostades üksikute isikute kaitset, ei tohi seadus seejuures silmist lasta praeguste ja tulevaste põlvete üldhuve.

Nii siis — üldsuse ja üksikute isikute huvide kokkukõlastus, rahvuslike huvide kaitse iseseisva demokraatilise riigi piirides, see pidi olema sihiks seadusandjal ka uue tsiviilseadustiku koostamisel.

II

Meie tsiviilseadustik ei ole veel valmis lõplikul kujul. Siin võib ja peabki veel sündima muudatusi ja täiendusi lõplikul viimistlemisel, kuid arvame siiski võimalikuks puudutada siin mõningaid uuendusi, mis tõotab tuua uus seadustik ja mis annavad tunnistust sellest vaimust, millele see seadustik on rajatud. —

Kui jälgida kõigepealt tsiviilseadustiku allikaid, siis selgub, et lõviosa neist moodustab kehtiv Balti eraseadus (BES). Tulid kõrvale jätta muidugi need normid, mis olid loodud Balti seisusliku feodaalse ühiskonna jaoks, kus esikohal olid aadli ja linnakodanluse eesõigused.

Kuid teisest küljest ei saa salata, et sellel seadustikul on voorusi, mis teda teevad väärtuslikuks veel tänapäevalgi. Ta baseerub valdavalt rooma õiguse normidel, mis teaduse ja kohtupraktise poolt on põhjalikult tõlgitsetud ja millega me oleme kokku kasvanud. Pealegi tuleb mainida tõsiasi, et eraõiguse mõisted kujunevad ja arenevad aeglaselt, evolutsiooniliselt. Vanast õigusest tuleb alal hoida see, mis on veel elujõuline ja tarvitamiskõlbulik, ümber kujundades teda uue süsteemi ning elunõuete kohaselt. Mis aga on vananenud ja surnud, see tuleb kõrvale heita, sest seadusi antakse elu jaoks.

Juba Asutav Kogu kaotas meil seisused ja tühistas ühtlasi need eraõiguslikud normid, mis olid määratud üksikute seisuste jaoks. Kuid see tõi ainult osalist paremust, sest jäi püsima meie eraõiguse teine suur pahe: nimelt et üksikuis riigiosis, linnades ja maal, kehtivad teatud ühte liiki õigusnähtuste korraldamiseks mitmekesised, omavahel tunduvalt erinevad normid. Nii kehtib meil tänini endise Liivi kubermangu osas Liivimaa maaõigus, sealseis linnades Liivimaa linnaõigus; endises Eesti kubermangus vastavalt jälle omad õigused, Narva linnas omaette

õigus. Sealjuures mõnes linnas, nagu Paldiskis ja Tallinna Toompeal ei kehti mitte linnaõigus, vaid Eestimaa maaõigus. Tartu vanalinnas kehtib Liivimaa linnaõigus, kuid Karlova, Tähtvere ja Veeriku linnaõis maksab Liivimaa maaõigus. See on puhtajalooline nähtus, millel oma mõte ja otstarve võis olla kesk-aegses feodaalses ühiskonnas, kuid mis meie päevil segab ja takistab ainult kodanlikku käivet, tundudes tihti ülekohtuse anakronismina. 1920. a. rahulepinguga ühendati meie riigi külge Petserimaa ja mõned vallad Narva jõe tagant. Siin kehtis tsaariaegne Vene tsiviilseadustik ja vägagi primitiivne Vene talurahvaseadus. Eesti riigil avanes siin suur kultuuriline ülesanne. Enne kui siin võis läbi viia eraõiguse ühtlustamist muu riigiga, tuli anda kõigepealt elanikkonnale perekonnanimed, tuli lõpetada algelisest ühiskonnast säilinud hingemaade-süsteem, tuli ka siin sisse seada hüpoteegi-süsteem, kus kõik kinnisvaraühikud on kantud vastavasse kohtu poolt peetavasse registrisse, kuhu märgitakse kõik tehingud kinnisvarade kohta. Seega lõpetati siin piirimail see juriidiline kaos, mis iseloomustas õndsas tsaaririigi madalat vaimlist ja majanduslikku kultuuri, võrreldes Baltimaaga.

Uue tsiviilseadustiku loomisel on see seaduste partikularism armutult likvideeritud ja on loodud seadustik, mis on ühtlane kõigile Eesti kodanikele, mis ei tee vahet maa ja linna või üksikute riigiosade vahel.

See on suur saavutus, mis tähendab ühtlast õigust terves meie riigis, mis hõlbustab ja lihtsustab käivet, mis purustab kodanikkude õlgadelt viimased feodaalaja ahelad.

Seejuures ei tohi unustada seda, et nüüd tsiviilseadustik terves ulatuses ilmub esmakordselt eesti keeles, kuna praegune BES on olemas ainult saksa ja vene keeles. BES nõrkuseks on süsteemipuudus; pikad paljusõnalised paragrahvid, mis tunduvad mahakirjutatuina pandektide õpperaamatuist. Paragrahvide arv on suur (4600). Rääkimata harilikust kodanikust, on isegi kogenud juristil raske orienteeruda siinses segipaisatud paragrahvide rägastikus. Selle asemel uue seadustiku normid on lühikesed, selged, kokkusurutud; nende sõnalisel väljendusel on püütud saavutada lihtsust, selgust, täpsust. Paragrahvide arv on tunduvalt vähem kui BES. Seadustiku eriosadele eelneb üldosa, mis hõlmab üldnorme, mis on omased kõigile eriosadele.

Selle oma välise külje poolest seisab uus seadustik täiesti uuemate kultuurriikide seadustikkude tasemel ja märgitseb suurt edu meie seadusandluses.

Vaatleme nüüd mõningaid sisulisi küsimusi. (Järgneb.)

30. a. juubelibanketi ülevaade fotograaf Lomp'ilt

Möödunud juubelilt

„Eesti kirjanduse vana kaardiväge tervitab Välis-esti Ühingu nimel ja isiklikult Kristelstein“ — see oli kõige iseloomulik telegramm mis Noor-Eesti 30 a. juubelibanketil ette loeti — nende kohta, kes osa võtsid sellest koosviibimisest, kui ka nende kohta, kes sinna mõnesugustel põhjustel minna ei saanud, kuid on kaas- lased Noor-Eesti liikumises.

See oli tõesti eesti kirjanduse kaardiväge pidupäev. Koos Noor-Eestiga on suur osa praegusi kirjanikke üles kasvanud ja nüüd juba vanameistriteks saanud. Laudade ääres võis vestlemas näha Fr. Tuglast, G. Suitsu, H. Raudseppa, J. Semperit, P. Vallakut, J. Jaiki, B. Alverit, M. Jürnat, E. Hiirt, K. A. Hindreyd, J. Vahtrat, L. Perandit, E. Kippelit, F. Karlsonit, H. Mäelot, A. Taari, J. Šumakovi jt. Peale kirjanikurahva oli kogunenud sinna aga ka hulk eesti kultuuritegelasi, Noor-Eesti sõpru ja kooliraamatute autoreid.

Huvitav oli jälgida mitmesuguseid jutuvestijate gruppe: ühes nurgas istuvad koos J. Sisask, Fr. Tuglas, H. Kruus, E. Laaman, K. A. Hindrey, kelledega hiljem liitub A. Luiga. Neile vastu istuvad J. Semper ja A. Oras. Teisal on koondunud kolmik: G. Suits, J. Sütiste (Schütz) ja H. Raudsepp elavasse kõnelusse, kolmandas kohas on koos A. Luiga, pr. Olesk, F. Karlson, J. Roos, K. Rammul, W. Freymann ja neljandas E. Tennmann, J. Kitzberg, R. Paris, K. Melso, E. Kippel, edasi R. Kivit, E. Hiir, J. Vahtra, P. Vallak, A. Kiviste, J. Jaik, pr. Suits jne.

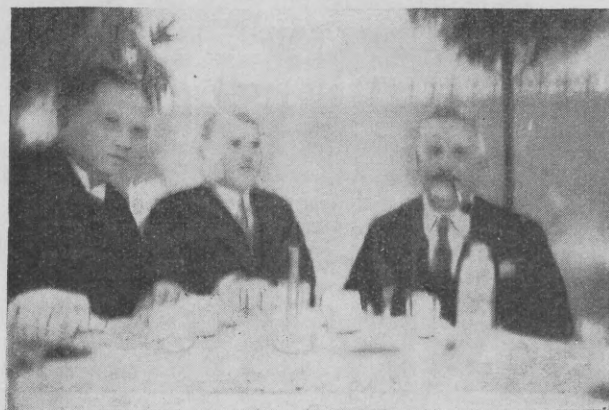
*

Hulgaliste telegraafiliste õnnesoovijate seas olid A. Gailit ja H. Visnapuu, J. Lintrop, Roovere, Jõudu, P. Öpik, A. Tõnisson, J. Treumann, edasi mitmed Noor-Eesti autorid, teised kirjastused, trükikojad, ajalehed, ajakirjad, pangad, jne.

Kirja teel „õnnitleb ja tervitab kokkutulijaid“ A. Hansen-Tammsaare ja H. Raudsepp soovib kirjastusele „ta kõrgearvulise tähtpäeva puhul senist õnne ja edu meie algupärase kirjanduse levitamiseks“.

Vanematest, kui on nooreestlased, tervitab Jakob Liiv, kahetsedes, et halva tervise pärast ei saa koosviibimist osa võtta, ja lõpetab: „...kandku see õnnelik tegevustahe Noor-Eestit ka kaugemasse tulevikku“, ning K. E. Sööt soovib „südamest õnne ja edu Noor-Eesti kir-“

A. Luiga, E. Laaman ja J. Sisask

Üleval: A. Kiviste, K. Melso, E. Kippel, A. Tiitsmaa, J. Ainelo, J. Jaik ja J. Vahtra juubelinumbri all

All: J. Vahtra, P. Vallak ja A. Kiviste

jastusele kui üldiselt tunnustatud tähtsale kultuuriliste taotlustega organisatsioonile.“

K. Ast kirjutab: „Tahaks soovida Teile parimat. Nii nagu Noor-Eesti kirjanduslik ring oli viljastav eesti kirjandusele, niisama on Noor-Eesti kirjastus aidanud edasi viia, rikastada ja kultuuristada meie kirjastamise ala.

Ei kujuta ette, kui haletsemisväärne oleks meie raamatuturg ilma Teie entusiastliku algatuseta. Olete osanud ja suutnud olude kiuste anda rohkem, kui lootsite. Seda tulemust ja au ei riisu teilt keegi.“

J. Barbaruse südamlikus kirjas seisab järgmist: „Jäagu Noor-Eesti kirjastus selleks vabavaimuse staabiks, kus loomingu ideelisest vastutustundest osatakse lugu pidada, samuti nagu selle esteetilisest väärtusestki. Võib-olla saabub taas aeg, kus loovalt inimeselt ei nõuta mitte üksnes andekust, vaid ka südametunnistust, et vaim taas juhiks ega oleks ise juhitud, nagu seda näeme neil kultuurilise tasakaalutuse päevil — meil ja mujal. Võib-olla saabub taas aeg, kus kirjastusedki liigituvad idealiteedi, mitte „mentaliteedi“ ja tuulelipulikult muutuva „orientatsiooni“ järele? (Haistmismeelest juhitud vaimu inimene „jooksupoisina“ igasuguse orientatsiooni kaotada.)

Näidake teed kultuuriradadel, nagu seda olete teinud seni. Meil on praegu pimestatud sõgesikujooksjaid palju. Hoidke tungal kõrgel.“

Püsivat ja kestvat edu soovivad K. Koljo ja P. Mägraken, ning M. Sillaots soovib „suurimat edu ettevõttele, mis lahutamatu on seotud meie kirjandusliku kultuuri arenguga“. — Samasisulisli kirjalikke tervitusi on edasi veel paljudelt teistelt.

Nii mõõduis koosviibimine suure elevuse ja hooga, mille kestel kõnede ja tervitustena sõna võtsid H. Luiga, Fr. Tuglas, L. Perandi, pr. Olesk.

Kõikidest sõnavõttudest koosviibimisel, õnnesoovidest ja tervitustest ning ajalehtedes sel puhul ilmunud kirjutistest aga käib läbi üks mõte: tunnustus Noor-Eestile tema teenete eest meie kultuuri arenguloos.

ja toimetaja privaatvõtte teisest nurgast

Majanduslikke arutlusi

Ostujõuline intelligents.

Jõulueelsete läbikäikudega võisid meie äri-
mehed jääda rahule — kinnitatakse üldiselt.
Pühadekaupadele ei olnud küll ennenägematut
tormijooksu, ent ei võidud siiski ka kaevata
ostutuhina puudust. Ja rohkem kui mõnel muul
eelmisel aastal jätkus seekord raha kirjandusegi
ostmiseks. Ühest küljest kinnitavad seda kül-
lalt elavad eeltellimised juubeli- ja romaanide
komplektide väljaandeile.

Üldtendentsina võib märkida, et linnades
ja osalt ka maal ning alevites on tõusnud ostu-
jõud tarvituskaupadele, muuseas ka kirjandu-
sele. Seda asjaolu võib seletada ja põhjendada
ühelt poolt sellega, et üks osa meie intelligentsist
on jõudnud juba lõpule investeerimisega sisse-
seadete muretsemiseks, on teostanud mööbli ja
muu möödapääsematult tarvilise hankimise,
mille tulemusena ongi nüüd võimalik suuren-
dada väljaminekuid ka kultuuriliste tarviduste
rahuldamiseks, eeskätt kirjanduse ostudeks.

Ja näib olevat päris kindel, et mida kiirema
tempoga intelligents endale „jalad“ alla saab
ning mida stabiilsemaks kujunevad intelligentsi
sissetulekud, seda suuremaks kasvab ka nõud-
mine kirjanduse ja ülepea kultuuriliste tarvete
järele. Ning pole mitte ketserlik mõte, kui
praeguse Raamatu-aasta puhul võetakс uurimi-
sele küsimus: kas pole meie raamatute vähest
levikut mõjutanud kõige suuremal määral just
meie intelligentsi õige väike ning liiga tagasi-
hoidlik sissetulek, võrreldes teiste rahva-
kihtidega.

Kui praegu tehakse hoolega ja usinasti üles-
kirjutusi neist raamatuid, mis tolmuvad mõne
maamehe kapis ja sahvris, siis on sellel toimin-
gul muidugi oma ajalooline tähtsus, ent see-
juures mõteldagu ikka sellele, et me ei ela üks-
nes ajalooli ja minevikule, vaid peame arves-
tama ka tulevikku. Ning tuleviku pant kultuu-
rilises mõttes peitub intelligentsis ja nimelt
ostujõulises intelligentsis.

Raamatu-aasta jõuab pea lõpule. Aga see
ei tähenda veel nende ürituste unustamist, mis
pandud sellel aastal liikuma. Ja üheks üritu-
seks seniste algatuste sarjas peaks seisma loo-
sung: iga rahva kultuuritahte teostamise või-
maluste eeltingimusteks on ostujõuline intel-
ligents!

Olgem otsekohesed ja tunnustagem: kas
väga suur osa meie vaimuelu pinnapealsusest ja
apaatsusest ei seisagi selles, et meie intelli-
gents on pidanud leppima vaid nende kooru-
kestega, mis pärast suurt jagamist igale —
muu-mehele hääle püüdmisel on jäänud üle!

Kas selles ei peitu suur osa meie intelligentsi
traagikast?

Aga miks ja milleks see traagika peab sü-
venema? Kas just siin ei oleks vaja ümber-
orienteerumist ning uuestisündi?

Sellele vastatakse muidugi kähku ja nobe-
dasti: kus sa sellega, meie oleme väike ning
vaene rahvas, kust võtta summasid, kes jõab
tõsta tasusid intelligentsile senistest normidest.

Täiesti õige vastus, kui seda teha nõnda kui
see hiina kaupmees, kes kohe värisema ja kart-
ma löi, kui tal korraga läbikäigud tõusma hak-
kasid ning ühes sellega suurenesid ka kulud.
Ta nägi ainult kulude poolt, kuid jättis esimeses
ähmis arvestamata tulud, mis samuti tõusid.

Majanduslik elu ja majanduslik mehhanism
pole üldse niisugune organisatsioon, mis ei suu-
daks ennast seada jälle tasakaalu. Kui nüüd
kujutella seisukorda, et meie rahva üldsissetule-
kus sünniks teatav ümberjaotus ja ümberlii-
gitus, mille juures suureneks intelligentsi osa,
siis elustaks see esijoones kultuurilist elu, aga
annaks tõuke ka ülejäänud osale, mille taga-
järjel suureneks üldine intensiivsus. Sest on
ju vana tõde, et intelligents omas enamuses pole
kapitali „sukasääres“ hoidlev element, vaid on
osutunud enamalt jaolt selleks vahelüliks, kes
tekitab ja kiirendab ringkäiku. Kes paneb ka-
pitali looma uusi väärtusi.

Muidugi, muidugi — on sellest kõigest
praegu kirjutada veel varajane. Seda ei taheta
ega püüta mõista. Aga küll aeg toob lahenduse
ja surub selle meile kaela siis, kui pole enam
teist väljapääsu ning kui olukord seda nõuab.

Eks sama lugu olnud meil omal ajal vää-
ringu poliitikaga! Kardeti kangesti ning oldi
hirmul, et mis küll saab, kui teeme nõnda, nagu
tegi Inglismaa ja Skandinaavia riigid.

Ent lõpuks sai aeg siiski täis. Ja mis on
nüüd selgunud. Ainult hirmul olid suured sil-
mad ning vaid õigest taibust oli soodsal momen-
dil suur puudus. Kõik muu oli korras ja funktsio-
onis. Aga kes heidutab meid nüüd jälgimast
eeskujusid sealt, kus intelligents pole kurnatud
ja surutud elatismiinimumi alumisele äärel!

E r a m a j a n d u s j a f i s k u s e s u r v e .

Kui Tartus sõlmiti Eesti-Vene rahuleping,
siis ütles tol korral enda lohutuseks vastaspoole
peadelegaat Joffe: nüüd ootame ära, kaua jääte
iseseisvaks majanduslikult. Joffe oli muidugi
arvamisel, et ega väikeriigid üldse ei suuda
korraldada oma majandust suurriikide kaas-
abita ja otsese toeta.

Ent mida näeme nüüd? Hoopis vastupidist. Majanduskriisi all on tunduvamalt kannatanud suur- kui väiksemad riigid. Ja ime, ütleme seda päris teadlikult, on sündinud selles, et väiksemad riigid on hoopis korralikumad õiendama oma kohustusi ka suurte vastu kui suured omavahel. Näiteks osutub Soome ainsamaks riigiks kogu maailmas, kes korralikult on tasunud oma võlad Põhja-Ameerika Ühendriikidele, ning Eestil on esikoht nende rahvaste peres, kes täpselt on tasunud protsendid ühes kustutustega Rahvasteliidu toetusel saadud välislaenu.

Küll aga seevastu on väiksemates riikides, kuigi mitte erandlikult, tekkinud päevakorda küsimus: kui kaugele võib minna ja kuivõrd soovitatavaks tuleb pidada riigi vahelesegamist ning fiskuse surve süvendamist eramajandusele.

Kõneldes majandusest ja kapitalist, tuleb esijoones püstitada küsimus: Kes seisab ühe kui teise ettevõtte taga ja kes kasutab seda kapitali?

Paljudes riikides on kombeks teha statistikat selle kohta, kui palju on investeeritud väliskapitali, ja ei häbeneta avalikkusele teatamast, kellele ning missugusele riigile see kuulub. Sellest ei tehta saladust, sest kapitalil on juba kord säärane omadus, et ta ei taha seista paigal ühes kohas, vaid otsib endale tegevust ning teenistust igas maailmakaares.

Meie aga ses suhtes pole jõudnud veel saada eurooplasteks. Mitte ka lätlasteks ega leedulasteks, kes avalikult teatavad neist summadest, mis neil investeeritud, kuid neile päris peremehed siiski pole.

Kui säärase olukorra juures riigivõim on võtnud endale ülesandeks olukorda selgitada ja pisut teostada järelevalvet selle kohta, mis kapitaliga sünnib, kas ta püüab saavutada esijoones vaid tõhusat profiiti või püüab elustada ülejääkidega ka siinset olukorda, siis peaks see olema soovitatav. Sellele ei võiks olla vastu.

Agas opositsiooni peaksime tegema küll siis, kui üks või teine grupp oma sidemete-sõlmede abil kaupleb endale ühel või teisel alal monopolisti seisukorra, juurdemaksud riigikassast ning muud soodustused, sest see ongi eraalgatust pidurdav ning omab pealegi sageli korruptiivse kõrvalmaigu.

Riigimaksud on paratamatud. See printsiibis, kuid iseküsimus seisab nende kõrguse määramises.

Kõikides rahvalitsuslikes riikides on pühaks traditsiooniks kujunenud komme, et riigi eelarve olgu avalik, see allugu rahvaesindajate kontrollile. Ja seda seepärast, et siis on üldiselt teada, milleks kulutatakse maksud ja milleks lähevad sissetulekud.

Ning sellest järeldub, et tähtis pole igakord mitte riigimaksude kõrgus ega nende määr, vaid teadmine, milleks nad kulutatakse.

Kodanik on painduv, kodanik on ohvri-

meelne ja õilis ikka siis, kui teda ei piina ega rõhu teadmatus ning kahtlus: jumal teab, mis kõik tehakse!

Kui majanduspoliitikas on vähem saladusliku näo tegemist, kui selles toimingus puudub müstika, siis ei tule kunagi teraval kujul päevakorra vastuolud eramajanduse ja fiskuse vahel ning pole samuti vaja pidada üksteise vastast võitlust.

Majandust tuleb võtta ja käsitada kui teravikut ja kui mehhanismi omaette. Tähtsad pole kaugeltki igakord üksikud faasid, vaid lõpptulemused.

Seepärast vähem saladust majanduselusel ning rohkem avalikkust ning sirget joont.

Relvatööstuse õitseng.

Kõikides riikides on hakatud erilist rõhku panema kaitseväge moodsele varustamisele. Kui enne jõulusid prantsuse ajakirjandus tõi teateid, et Saksamaal käib uue armee taasrelvastamine mitmekordselt kiirendatud tempoga ja et jooksva aasta lõpul loodetakse püssi all olevate meeste arv tõsta juba ühe miljonini, siis pani see teade esialgu paljusid jahmatama, sest seni oli kirjutatud ja arvatud, et Saksa armee organiseerimine võitlusvalmis olekuks võtab aega ikka aastaid.

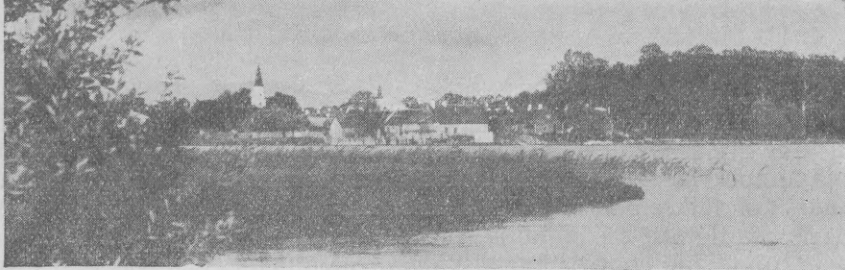
Enne Itaalia-Abessiinia sõja puhkemist ei tahetud samuti uskuda, et Itaalia laevastik Vahemeres on juba niivõrd tugev, mis sunnib inglasi ettevaatusele ning otsima ligemat koostööd Vahemeres Prantuse laevastikuga.

Nagu esialgsed teated Euroopast ja ka Ameerikast teatavad, on praegu kõikides riikides jooksva aasta eelarvetes kavatsus tõsta relvastuskulude summasid. Sõnaga: sõjatööstusel seisab ees uus õitseage ning ka lõppenud aasta kasuprotsendid relvatööstusel ei olnud nigelad.

Jooksva kuu 20-ndal peaks Genfis tulema kokku õlikomitee, kellele tuleb otsustada, kas panna maksma Itaalia suhtes õli sanktsioon või mitte. Sellest otsusest oleneb palju põhimõtetulist tuleviku suhtes. Kui õli sanktsiooni maksmapanekuga suudetakse sundida sõdivaid pooli alustama rahuläbirääkimisi, siis on selge, et majanduslike abinõudega on võimalik saavutada sama, mis relvadega. See osutuks eriti tähtsaks tuleviku suhtes ning sellega tuleks arvestada väga tõsiselt ka õige aktiivseks muutuv algsaksamaal. Kui aga sanktsioonid ei oma tegelikku tähtsust ja kui ses suhtes ei saavutata üksmeelt, siis jääb maksma endine kord: kellel võim, sellel õigus.

Sõjamaterjalide tööstused seisavad muidugi valvel, et nõudmine nende kauba järele ei langetaks ja Vickers'ite ja Sahharov'ite mõjupiirkond ei ole olnud kunagi liiga väike.

Plutus

Võru, Kreutzwald ja „Kalevipoeg“

Tänapäeva Võru

2

Dr. Fr. R. Kreutzwald oli Virumaa mees, aga temast sai Võrumaa mees, sest tervelt 44 aastat möödus ta elu

— kaugel Viru rannast,
Tagapool Taara tammikul,
Pihkva piiri palistusel.

(Viru 1-ku 1.)

Möödunud jõuludeks ilmus meie läinud sajandi, õigemini üldse meie mõjurikkam rahvuskirjanduslik suurteos „Kalevipoeg“ uues olevikukohases redigeeritud ja esmakordselt illustreeritud väljaandes. „Kalevipoja“ viies trükk, mida oodati ammu, on enne kõike meie raamatukultuuri suursündmus selle poolest, et ligemale 20 aastat plaanitud „Kalevipoja“ illustreerimine on nüüd teoks saanud kaugeltki mitte tavalisel, vaid päris pidulikul kujul. Uus „Kalevipoja“ väljaanne on õigupoolest meie esimene iluväljaanne sõna parimas ja otsekohesemas mõttes. Isegi veel enam: esimene eestipärane iluväljaanne, kuna Kr. Raud oma illustatsioonide ja H. Mugasto oma ornamentlike peatükkide pealistega, vinjettidega ja initsiaalidega on andnud oma parima. Kr. Raud vahest oma parima-eestilise.

Kui „Kalevipoeg“ läinud sajandil äratas eestlasi rahvuslikult, siis äratab ta nüüdne väljaanne rahvuslikult-eestiliselt. Ja sellelgi äratusel peaks olema suur mõju ja tähendus, kuigi mitte käega katsutav.

Kuna „Kalevipoeg“ on läinud aasta tähelepandivaim teos mitmel eelpoolnimetatud põhjusel, siis loomulikult tekib lugejaskonnas ka uus huvi „Kalevipoja“ hälli ja ta looja vastu, mida püüame allpool esitada mõne märkusega.

Ta tuli Võru noorukina, tegi siin oma töö ja elutöö, ning lahkus siit raugana, pealegi haige raugana. Tervelt 7 aastat kulus tal siin „Kalevipoja“ sõnade seadmiseks. Sellepärast huvitab meid juba puhtinimlikust seisukohast küsimus, kuidas elas ja töötas ta need 44 aastat Võrus ja milline oli siis Võru? Kahjuks peame me seni ootama vastusega, kuni ilmub prof. Gust. Suitsu teoksil olev toode „Kalevipoja“ meistrist, kus loodetavasti kuuleme temast ja sellest mõndagi huvitavat ja uutset.

Tolleaegne Võru ei erinenud palju nüüdisaegsest — üldilmelt. Nagu kõnelevad mitmed juba haruldaks jäänud Kreutzwaldi kaasaegsed, oli Lauluisa päevil praegune põlispuudega park veel päris pisike, noorte-puuline. Kreutzwald jalutanud seal sageli ning küllap ilutses ta mõte ja meel seal tundide viisi, silmad üle Tamula Kasaritsa-Haanja kõrgustiku ja mägismaa poole. Tamula järv, mida Kreutzwald mõnelgi korral värsireas ja erakirjus mainib, oli siis sootu teissugune kui nüüd. Lained laksutasid pargi kallasteni ning veeavarus oli märksa laiem. Lähedalt Roosisaarelt ujusid varajasil suvehommikul seal vabalt ja puutumatu elutsevad hirved puistiku rahuks kas puhkama või paremat toitu otsima. Suurem jagu Kreutzwaldi-aegseid hooneid püsis tänapäevani, osalt endisel kujul, osalt uuendatult ja ümberehitatult. Linna turuväljak oli prügitamata ning sajastel ilmadel polnud poris kerge käia, pealegi veel saksa ja saksastunud rahval, kes elas siis Võrus enamusrahvana.

Ent vaatamata sellele, et Kreutzwaldi paremad ja suurem osa päevi möödus väikeses, rahulikus ja romantilises Võrus, pole miljöö ta luulesse kuigi palju jälgi jätnud. Võru kajastused Viru lauliku luulemaailmas on üpris kasinad. See ei tähenda aga seda, et Kreutzwald oleks elanud Võrus vastumeelselt ja nn. olude sunnil. Oh, ei, Viru laulikul oli rõõm seal oma igapäevast tööd teha ja eriharrastusi harrastada, mida ta sõnastab otsekoheselt ka oma luuleõele — L. Koidulale. Kirjas 10. juunil 1868. a. ütles ta:

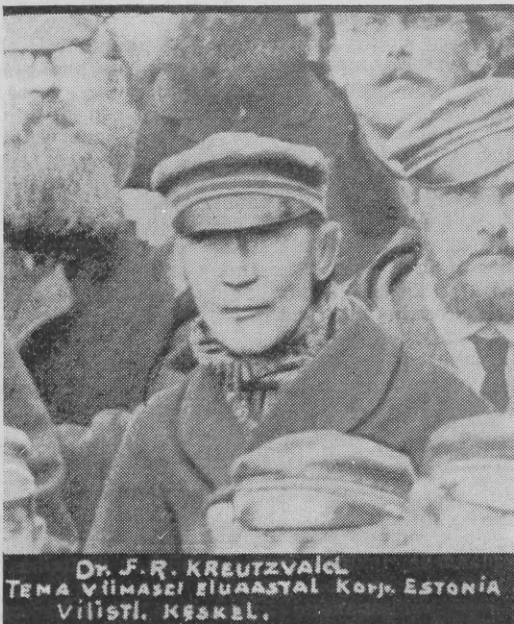
„Keski ei või seda õnne (puude õiteilu) enam tunda kui mina, kes ma puie all üleskasvanud täna päevani suuremat õnne ei tunne kui nende viluandjas varjus istuda, et kui tarvilit aega oleks, mida lähedal ilmal sealt ükski tuppa ei tohiks ajada. Elamine suures linnas, kus igalt poolt kivimüürid mind kitsendaksid, saaks mulle kõige raskemaks nuhtluseks olema. Võru linnake on otseku minu tarvis ehitatud, sest et siin vesi, puud ja puhas tuuleõhk ial ei puudu.“

Õigustatult märgib prof. Gustav Suits (albumis „Võru 150 aastat“), et „...Võru looduse ja inimarmastuse jooned Kreutzwaldi kirjamälestuses väärivad mitte ainult näitlikku esiletõstmist, vaid viimaks ka kokkuvõtlikku vaatlust.“

Haruldane ülevõte Kreutzwaldist ta maja ukse ees, Võrus.
Lauluisa ees istub ta tütar Marie

Aga see pole nüüd enam kuigi kerge. Tunnen enese prof. Gust. Suitsu ees pisikeselt süüdlaseni, et mul korda ei läinud enam kui seitsme-aastase Võrus elamise kestel midagi enam-vähem huvitavat ja uudset teada saada Kreutzwaldist ja ta päevadest Võrus — nagu olin seda lootnud ja kunagi prof. Gust. Suitsule lubanud ta teoksil oleva toote materjaliks.

Neid, kes Võrus Kreutzwaldi näinud, ta kaasaeglast, on järele jäänud õige vähe. Ning needki, nii palju kui see mul teada, olid enamuses Kreutzwaldi ajal alles noorukid, kui mitte veelgi vähem. Kreutzwaldiga enam-vähemgi üheaegselt, kellel Võru laulikuga kokkupuuteid olnud, on tänapäevani enam kui vähe. Üks, preili Julie Escholtz, suri aasta seitsme eest, ja viis kindlasti palju huvitavat enesega hauda kaasa. Kuna J. E. oli rahvuselt sakslane ega muutunud iseseisvuse ajalgi natukenegi eestilisemaks, vaid oli koguni vaenuline eestimeelsusele, siis oli ta kinnisest iseloomust võimatu midagi kuulda Kreutzwaldist. Korduvat katsetel minul ja teistel. Ta seisnud Kreutzwaldi perekonnaga aga õige lähedases läbikäimises.

DR. F. R. KREUTZWALD
TEMA VIIMASEL ELUAASTAL KOV. ESTONIA
VILISTL. KESKEL.

Vanimad võrulased, allesjäänud vähesed Kreutzwaldi kaasaeglast, räägivad enamuses šabloonilist juttu — Kreutzwald olnud hea tohter ja veel parem inimene. Aga tema suhetest sakslaste ja üksikute tolleaja eestlastega, ta kirjanduslikest harjutustest ja muust ei teata peaaegu midagi. Nii mõnedki pole üldse kuulnud midagi Kr. kirjanduslikest harrastustest.

Tänapäeval suhtub Võru oma suuremasse poega piiteediga.

Ja „kiidab“ teda mitte kriitiliselt, pimesi. Kreutzwald on jäänud ja jääb sääraseile mingisuguseks „mütoloogiliseks ebajumalaks“. Nende arvamisid ja vaateid Kreutzwaldi suhtes ei muuda ega kõiguta miski. Ei uuringud, ei paljastused. Nad on Kreutzwaldile „truu“. Nende südamelähedasemaks huviharrastuseks on kreutzwaldism ja nad ei lase end selle juures puudutada uusimate arvustuste hinnanguundadel „Kreutzwald oli geenius,“ ning muud nad ei usu.

Sääraste inimeste hulka kuuluvad teataval määral õige rikkaliku mitmesuguste Kreutzwaldi esemete kogu omaja päevapiltnik Joh. Niilus ja õpetaja-pensionär Jakob Teder. Viimasel on Kreutzwaldi mälestuse jäädvus-

Hoone, kus suri Kreutzwaldi ema,
praegu üürikkude sealaut

tamisel tänapäevale suured teened: tema algatusel asutati Dr. Fr. R. Kreutzwaldi Mälestuse Jäädvustamise Selts, kes püstitas 1926. a. Võru parki Kreutzwaldi mälestussamba. Kahjuks, see sammas on näiteks, milline sammas ei peaks olema. Jakob Teder on praegu nimeetatud seltsi esimees ja auliige.

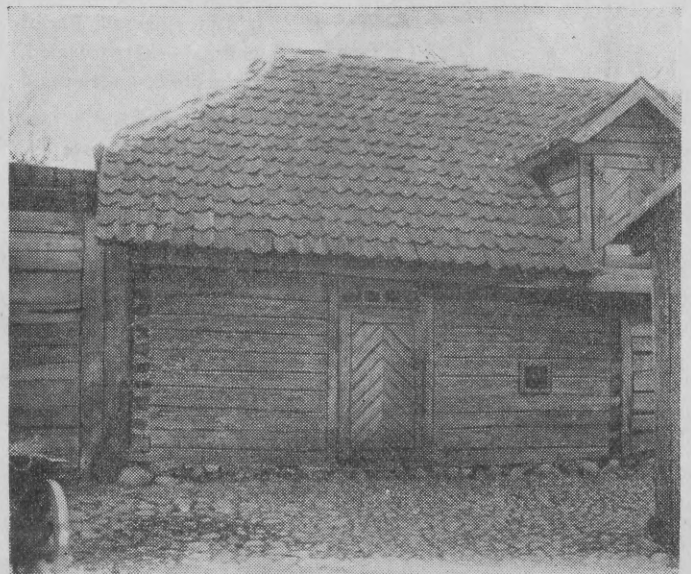
Sageli sõidetakse Võrru, et näha „Kreutzwaldi maja“. See asub Kreutzwaldi tänavas, endiste nimedega Vee ja hiljem Riia tänaval. Kas nimet. maja kunagi kuulus Kreutzwaldile või kes oli Lauluisa Võrus elamise ajal nimet. maja omanik, pole teada, sest selle kohta ei leia me Võru linnavalitsuse arhiivis mingisuguseid teateid. Ka ei nähtu seda kuskilt mujalt. Võru linnavalitsuse andmeil teame vaid, et a. 1879 ostnud hoone Rogosi mõisavalitseja Peeter Minka 4500 hõberubla eest, kuid kellelt, pole teada. P. Minka käes püsis hoone õige kaua — 18. aprillini 1907. a., mil kinnisvara ostsid Peeter ja Daaniel Vigel'id, seekord juba 8300 rubla eest. 1910. a. 2. okt. läks hoone 10.000 rubla eest praegusele omanikule — Võru Eesti Käsitöölise Avitamise Seltsile, kes peab üle kümne aasta hoones alkoholset einelauda.

Kuna praegusel Raamatu-aastal on uuesti kerkinud päevakorrale, mitte ainult Võrus, vaid ka vastavas ministereiumis ja mujal, Kreutzwaldi maja omandamine üldkultuuriliseks otstarbeks ja majast alkoholne einelaud kõrvaldada ja hoonesse Kreutzwaldi, Koidula ja Jannseni muuseum asutada, siis peaksid huvi pakkuma ka allpoolsed read, kus mõne viipega näidatakse, mida on tänapäevale säilinud Kreutzwaldi-aegset.

Väliselt pole Kreutzwaldi maja palju muutunud sellest ajast, mil seal elas Võru suurim eestlane. Maja ees tema päevil kasvanud suured kastanid (kõnniteel) raiuti aasta 12 eest maha, kuna need takistasid liiklemist. Kreutzwaldi-aegne hoone telliskividest katus asendati aasta kaheksa eest tsinkplekist katusega.

Tänavapoolsest esikust teisele korrale viiv trepp, mis viib Kreutzwaldi tuppa, kus ta „Kalevipoja“ kirjutas, on säilinud pooleldi endisel kujul: alumised trepiastmed on küll uuendatud, kuid ülemised kulunud trepiastmed on Kreutzwaldi-aegsed. Tuba ise, mida praegu kasutatakse elutoana, on muutmatu, välja arvatud müüdi remont.

Maja alumisel korral asuv Käsitöölise seltsi saal on samuti alles hoidnud oma Kreutzwaldi-aegse ilme. Suur nurgaahi muustrilistest kividest on kulunud ja pärit Lauluisa päevilt. Eeskoja uksest sisse minnes ja vastuolev sein on aga maha lõhutud, ja kõrvaltoast, mis omal ajal oli Kreutzwaldi perekonna söögituba, on tehtud näitelava. Saali keskel kõrvuti oleval suured aknad on vaheta. Selle on lasknud Kreutzwald niiviisi teha, sest tal kasvanud akende ees hulk lilli, mis vajanud päikest ja valgust.

Saali pörand on Kreutzwaldi päevist: kulunud suurepealiste väljaulatuvategi naeltega.

Üuepoolsed toad, kus oli Kreutzwaldi arstituba, magamistoad ja veel üks väikene vahetuba, on oma kuju õige palju muutnud. Nimelt on aegade jooksul vahesinaid maha lõhutud, mitmest toast on tehtud kaks keskmise suurusega tuba, milledest ühes asub praegu einelaua puhvetiruum. Samas toas olev kahvelkividest ahi oma sinise lillilise mustriga on Kreutzwaldi-aegne, samuti viimastele tundidele lähenev nagu saaligi ahi.

Üuepoolse trepi juures on huvitav vaadelda kõõgi ust pisukese aknaga rinna kõrgusel. See uks on meie kirjandusloos kaudu paljudele teada ja tuntud. Sest proua Kreutzwald on selle kaudu vastu võtnud patsiente, kes ei leidnud „sakste ukse“ kaudu vastuvõttu. Nagu mõned praegused võrulased teavad tõendada, olla isegi klaasid sellel ukse aknal Kreutzwaldi-aegsed. Aga kas on siiski nad nii kaua säilinud?

Maja õuel on õige mitu kõrvalhoonet ja ka üks suurem kahekordne elumaja, nimelt krundi õhtupoolses otsas. Viimast Kreutzwaldi ajal ei olnud. Samal kohal olnud siis pisem ühekordne ehitis, kus elanud Kreutzwaldide teenija, kes aasta 10 eest Tartus hoolealusena suri.

Suures aias kasvab hulk põlispuid, Kreutzwaldi-aegsed, ja nagu teatakse rääkida, Kreutzwaldi istutatuidki. Nende puude, tookord küll märksa väiksemate all on Lauluisa sageli viluvarjus viibinud ja küllap on eel-pool tsiteeritud kiri Koidulalegi sealt saanud oma pehme ja ilusõnalise sõnastuse. Aia poole ulatuv maja otsas asuv rõdu on täielikult muutmata. Seal on Kreutzwald sageli istunud ja mõtisklenud ning haigeidki vastu võtnud. Oma viimasegi patsiendi — taluperenaise Anna Erlemanni — on ta seal Võrust lahkumise päeval vastu võtnud.

7.

Oleme mõne üldviipega peatunud Kreutzwaldi maja juures enne ja nüüd. Vaatamata sellele, et aeg on maha varistanud mõnegi Kreutzwaldi „teene“, jääb ta kuju „Kalevipoja“ loojana ja ka muidu meile läinud sajandist ühe suurema ja silmapaistvamana edaspidisekski. Samavõrra nagu tunneme lugupidamist ta isiku ja ta töö vastu, samavõrra peaks meil olema lugupidamist ta maiste mälestiste vastu. Seepärast peaks küll ükskord ometi nii kaugele jõutama, et Kreutzwaldi maja saaks uue peremehe ja ta ulu all leiaks aset läinud sajandi suuremate eestlaste kultuurajalooline muuseum. Kui see ammune soov teoks saaks (nagu sai teoks „Kalevipoja“ uus väljaanne) veel lõpule jõudval Raamatu-aastal, püstitaksime me sellega Raamatu-aastale teise püsiva mälestusmärgi, ning näitaksime, et meie oskame ka tegudes lugu pidada oma minevikutegelastest, kelledest võtame tänapäeva heitlustes ja otsingutes tulevikukski ceskujusid.

K. Ehrmann

Moodsaid laulatusõrmu-seid ja viimaseid Pariisi uudiseid — kõrvarõngaid, kaelaehteid, sõrmuseid jne.

soovitan odavate hindadega

Joh. Alt

Tartus,
Aleksandri tän. 10
Telefon 7-97

Tallinna näitusi linnulennult

Eeskujulik kodu

See näitus erines samalaadilistest varemalt korraldatud näitustest selle poolest, et korraldajad loobusid näitusele toomast kallihinnalisi esemeid, mis võivad endale muretseda ainult üksikud. Tõesti väline efekt puudus ja ometi hõljus sellest lihtsusest tõelise kodu vaimu, kus keskuseks on asetatud laps, temale oli mõeldud nii maa- kui ka linnakorteri seadmisel.

Maakodus oli lapsele seatud mängukoppel, kergesti kokkupandav ja ületoodav sinna, kus ema parajasti töötab. Maakodu köögis oli kõik ette nähtud selleks, et perenaine saaks oma tööd otstarbekohaselt toimetada — eeskätt nõudepesu korraldamine.

Söögilaua ümber asetsevad laiad pingid, mis täidavad tarbekorral panipaiga aset, sest nad on alt kinnised, ometi aga nii ehitatud, et neil võib mugavasti istuda.

Elutuba maakodus oli korraldatud kooskõlas ümbrusega — seinad lihtsad, võis ette kujutada, et kõige sobivam on palksein, mis allpool laudadega vooderdatud, kuid mitte odavate lilliliste tapeetidega, mis nii ruttu määrduvad ja mida vahetatakse nii harva. Eluloa mööbel oli valmistatud naisarhitekti Volbergi kavandi järgi, kusjuures oli silmas peetud lihtsat materjali, mis on igal pool kättesaadav ja asendatav — peitsitud kuusk; kardinad, laudlinad ja mööblivate olid valmistatud kodukootud kergesti pestavast riidest mahe-dates pruunikates toonides.

Linnakorteri oli ette nähtud kolmetoalisena 6-liikmelisele perekonnale. Siin oli kindlasti tarvilik majaehitajatel õpetust võtta, samuti majaperenaistel, kes soovivad vanu maju ümber ehitada.

Küllalt on meil püstitatud maju viimastel aastatel igal pool, kuid ehitajad on kahe silma vahele jätnud pisiasju, mis aga igapäevases elus on väga tähtsad — näiteks korraliku toidu alalhoidmise koha — sahvri; või vannitoa nii asetanud, et seda võimatu on õhutada, mis omakorda tekitab korteris niisket ja halba õhku ja vähendab maja iga.

Näitusel väljapandud linnakorteri oli kolmetoaline, vannid, köögi ja eestoaga. Vannitoas võis imetleda nii sisseehitatud vannid, et kuskil ümberringi ei kogu tolmu, mida sagedasti on võimalik eemaldada ainult vannid ülestõstmisega. Köök oli korraldatud nii, et ära hoida perenaise üleaurust jooksmist ühe töökoha juurest teise juurde, sest kõik esemed seisid sellises järjekorras, nagu neid söögitegemise ja nõude puhastuse juures tarvita-takse; väike mõnus pliit kastruliga, kus supp keeb 1/2 tunniga (see on muidugi kallis ese, kuid saavuta-takse puude kokkuhoidu), tolle kõrval veekraanid kahe sisseehitatud pesuvanniga, vannide all olev ruum kasu-tatav pliidi puudele, selle kõrval köögikapp lahtise kesk-kohaga, kus seisavad kõige tarvilikumad asjad ja kui-vavad nõud, ja siinsamas perenaise töölaud, mille pinna võib mitmekordseks suurendada vastavate väljatõmma-tavate laudade varal. Puudus veel ainult otstarbeko-hane köögi tool ja koht, kus perenaine võiks oma kir-jatarbeid, käsiraamatuid ja söögiretsepti hoida.

Kolmest toast oli üks määratud lastele, teine oli magamistuba ja kolmas elutuba. Kõik toad olid täide-tud lihtsate esemetga, milliste hind koos vannitoa ja köögi seadmega kokku 1100 krooni.

Elutuba oli mööbel kalli poleeri asemel kaetud la-giga, mis kerge on hoida puhtana ja siiski ilusana, sest ta ei karda vett. Elutuba pidi mitu otstarvet täitma — olema söögitoaks, isa töötamise ruumiks ja nurgas sei-

sev sohva näitas, et siin tarbekorral võis keegi magadagi.

Küsitav on, kas see lahendus on kõige otstarbekohasem; oleks mõeldav ehk Soome ja Rootsi eeskujul kõõk veidi suurem ehitada, nii et see täidaks söögitoa ülesandeid ja elutuba pakuks kindlasti häid töötamis- ja puhkamisvõimalusi.

Näituse korraldas Naisliit. Selleks, et kehastada nõudeid eeskujuliku kodu aluste loomiseks, rakendati tööle kunstnik Wunderlich, kodumajanduse mag. Alma Martin ja naisarhitekt Volberg, keele kavandite järgi valmistati üldpilt ja esemed. See võimaldas oma silmaga näha asju, mida oleme muidu harjunud nägema ainult piltidel, kättesaamatus kauguses. See elav näide eeskujuliku kodu korraldamisest oli tõesti tänuväärne ülesanne. Et näitusel saadud kasu püsiks, peaks meie tulevane kodumajanduskoda võimalusi otsima alaliste näituste korraldamiseks, mida aeg-ajalt täiendatakse vastavalt kodukultuuri arengule, samuti võiks kodumajanduskoda nõutada, et elumajade ehitusplaanid ei kinnitataks, kui nad ei vasta perenaise töökohta, peamiselt kõõgi ja kõrvalruumide otstarbekohasusele ja tervishoiunõuetele, sest perenaine peab suure osa oma elust neis töötama ja maksab puuduste eest oma tervise eest. Ühe näite sellest tõi hiljuti ajakirjandus, seletades suurt naiste ülekaalu pimedate seas just halbade tingimustega, milles meie perenaised on sunnitud töötama.

Naine ja raamat.

See näitus oli esimene katse näidata eesti naise tegevust ühenduses raamatuga — naine autorina, lugejana, illustreerijana, tõlkijana, levitajana — kõik need alad olid näitusel esindatud.

Arvuliste andmetega võis tutvuneda diagrammide abil — hõbefoonil mitmesugused värvilised naiskujud ja arvud. Nii näitas naisautorite toodangut kujutav diagramm, et naiste kirjutuste peala on luule-, ilu- ja tõlkekirjandus ja populaarteadus.

Naisautorite tööd olid näitusel välja pandud raamatutes, artiklite kartoteegis ja ülikoolist oli muretsetud auhinna ja doktoritööd algeksemplarides. Ajakirjades on ilmunud artikleid kõige rohkem naisautorite sulest, esikohal autorite seas seisab siin dr. Emma Lasberg ligi 300 artikliga, üle 100 on kirjutanud dr. O. Madisson ja dr. M. Kleitsman. Doktoritöid on naiste poolt esitatud väga spetsiaalteemadel.

Kaastööd ajalehtedele teevad naised agaralt, nagu seda võis näha osakonnas — naine ajakirjanikuna. Samas ruumis oli välja pandud naisorganisatsioonide lugemislaua materjal — Tallinna Naisklubi ja Tartu naisorg. oma paarikümne välismaa ajakirjaga sotsiaalpoliitiliselt, ilukirjanduslikult, kodumajanduse ja naisliikumise alalt. Naisillustreerijaid tuntakse meil üldiselt vähe, kahjuks oli näituse ruum niivõrd piiratud, et ei saanud pakkuda ülevaatlikku pilti üksikute illustreerijate loomingust, mis tõuseb mõnel, nagu Kristine Mey-Mark'il 30-teoseni.

Naine lugejana seisab pea samal astmel kui mees loetud raamatute arvu poolest, seda seletas kujukalt diagramm linna keskraamatukogu lugejate kohta.

Kultuuriloolise arhiivi kaasabil oli välja pandud Lydia Koidulale, Lilli Subrugile ja Elisabet Aspele kuuluvaid esemeid ja kirju.

Näitusel leidis ka kaks eeskujulikku näiteraamatukogu — üks lapsele — kõik raamatud ühes autorite piltidega asetatud vastava kõrgusega riulile, seal kõrval seisis lapse töölaud ja tool eriliste mõõtude järgi valmistatud, lapse kasvu kohaselt; teine näiteraamatukogu sisaldas parimaid kirjutisi peale ilukirjanduse veel neilt aladelt, mis naisi alati huvitanud — tervishoiu, kodumajanduse, lastekasvatuse ja ühiskonna küsimuste alalt

Alli Orava nukud »Barbara von Tiesenhausen«, A. Kalda teesele

Nimestikud olid ette nähtud kitsama ja laiema ulatusega raamatukogude jaoks, 25—100 raamatut. Trükitud nimestikud olid näitusel saadaval.

Näitusel oli tähelepanu pööratud ka perekonna muuseumi tähtsusele ja välja pandud ühe perekonna mitme põlve säilinud asju, nende hulgas vana piibel ja „Postimehe“ esimene aastakäik. Muidugi eeskätt pakuvad need esemed huvi omastele, kuid aastakümnete pärast võivad nad pakkuda ka üldist huvi kultuurajaloo seisukohalt.

Oli tarvis kõike kolme näitust külastada, et saada ülevaadet naise huvide mitmekesisusest ja naise võimest oma püüdmetele ja kavatsustele vastavat väljendust leida.

V. P.

2 tähtsat iluravi vahendit

Delila kreem

eemaldab ja hoiab ära kortside tekimise näonahal

Takema Kurgimahl

näonaha puhastusvahend, teeb naha siidpehmeks, eemaldab naha kesten-damise ja kõõmendamise.

Keemialaborat. „Takema“,
Tartus.

„**Looming** on ajakiri, millele võiks uhke olla ükskõik milline maa“

„Suomalainen Suomi“ nr. 4, 1935. a.

RAAMATUAASTA SUURAKTSIOON

14.
aastakäik

LOOMING

14.
aastakäik

hinnalt odavaks ja kättesaadavaks kõigile!

ALATES 1936. A. MAKSAB „LOOMING“:

aastatelliijaile **9 krooni** (enne 14 kr.), poole aasta tellijaile **5 kr.** (enne 7 kr.), üksiknumber **1 kr. 10 senti** (enne 1 kr. 60 s.), välismaile aastas **11 kr.** (enne 15 kr.).

Hoolimata suurest hinnaalandamisest ilmub **LOOMING** senises suuruses 10 numbrit aastas, iga nr. kuni 128 lk. suures kaustas.

LOOMING avaldab:

- 1** kõrgeväärtuslikke algupäraseid novelle, jutustusi, luuletusi jne. nii vanemalt kui nooremalt autoreilt;
- 2** artikleid eesti kui ka välismaa kirjandusnähtuste üle ning igasugu kirjanduslikkude ja üldkultuuriliste küsimuste kohta;
- 3** põhjalikumaid uurimusi meie üksikuist kirjanikest;
- 4** igas numbris vestlusi meie kirjanikkudega ja vaimutegelastega;
- 5** ankeete põnevamate kultuuriküsimuste kohta;
- 6** tõlkekatkeid maailmakirjanduse luuleteostest;
- 7** kirjanduslikke aastaülevaateid mööduandvamate arvustajate sulest;
- 8** põhjalikke arvustusi kõigi paremate kirjandustoodete kohta;
- 9** erilise kodumaa ringvaate, kus antakse ülevaade kõigist meie jooksvaist kirjanduselu nähtustest ja üritustest;
- 10** ülevaateid teatrite, välismaise kirjanduselu jne. kohta.

LOOMING jääb nagu seni kõrgele tasemele ja rahuldab kõiki nõudlikke lugejaid.

LOOMING peab tungima kõigisse haritud kodudesse.

LOOMING muutub oma laialdase, mitmekesise, jäädava ja väärtusliku sisu tõttu põhivaraks kõigile isiklikele, avalikele ja koolide raamatukogudele.

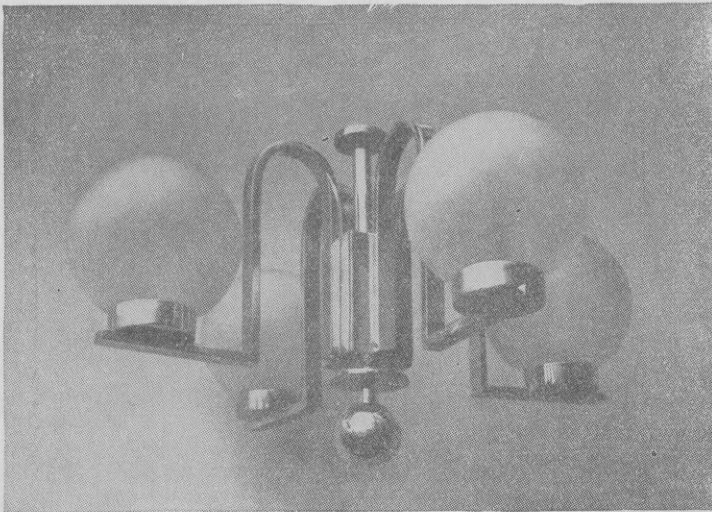
LOOMINGU väljaandjaks on Eesti Kirjanikkude Liit; vastutavaks ja tegevaks toimetajaks on J. Semper; ajakirja juhtivasse toimkonda kuuluvad: A. Gailit, H. Raudsepp, J. Semper ja F. Tuglas.

Tellige „LOOMING“ 1936. aastaks!

Astuge lähemasse postiasutusse ja makske posti jooksvale arvele nr. **22-43** „Loomingu“ tellimishind **5 krooni** (poole aasta eest) või **9 krooni** (terve aasta eest), või pöörduge suuremasse raamatukauplusesse ja makske tellimisraha sinna, või pöörduge otsekohe talituse poole Gustav Adolffi tän. 11, Tartu.

EESTI KIRJANIKKUDE LIIT

Gustav Adolffi 11, Tartus, telefon 8-68, posti jooksev arve 22-43.

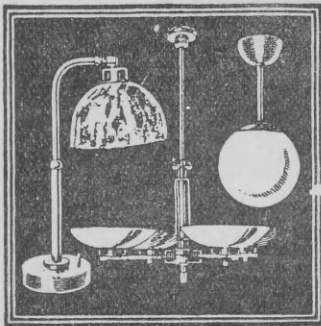
A E G materjalide ladu

F-a

„Elektrobüroo“

Tartus, Suurturg 10, tel. 4-91.

Elektrotehnika äri
ja tööstus

„JÕUD & VALGUS“

Tartus, Rüütli 11.
Telefon 4-48.

Valmistab moodsaid ja
maitsekaid

**elektri lae- ja seina-
armatuure, laua- ja
öölaualampe.**

Äri ladu esitab rikka
liku valiku.

Järgmine »TÄNAPÄEVA« number ilmub
15. veebruaril.

TOIMETUSELE SAADETUD KIRJANDUS

Eesti Loodus nr. 5. T. Ü. Looduseurijate Seltsi teataja.
Eesti Naine nr. 1. Naiste ja kodude ajakiri.
Areng nr. 7/8. E. Haridusliidu ajakiri.
Kasvatus nr. 8. E. O. L. Kasvatusteaduslik ajakiri.
Tuleviku rajad nr. 4. Keskkooli ja gümnaasiuminoorsoo
ajakiri.
Loodusvaatleja nr. 6. Populaar-loodusteaduslik ajakiri.
Eesti Kirjandus nr. 12. E. Kirjanduse Seltsi kuukiri.
Taluperenaine nr. 1. Kodumajanduse ja kodukultuuri
ajakiri.
Filmizurnaal nr. 1. Kuukiri igale filmisõbrale.
Eesti Raudteede Kalender, välismaade eeskujul koostatud
huvitav algatus.

„Tänapäev“ ilmub üks kord kuus. Tellimishind aastas (12 nr.) kr. 3.60, poolaastas kr. 1.80, veerandaastas
kr. —.90. Üksiknumber 35 s. 1935 a. käik (9 nr.) kr. 290, üksiknumber 40 s. Vastutav toimetaja E. ROONE
(ROTMAN). Väljaandja O.-Ü. „NOOR-EESTI KIRJASTUS“, Gustav-Adolfi 8, Tartu, tel. 2-66. Toimetuse ja
kirjade aadress: „Tänapäev“, Tartu, Gustav-Adolfi 11. Postk. 76. Ilmus 22. jaanuaril 1936.

Toimetuse ja talituse kõnetunnid kl. 10—12 ja 3—4, tel. 14-29.

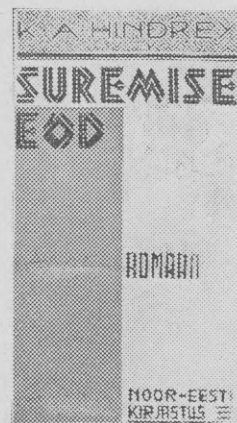
Tarvitamata jäänud käsikirju alal ei hoita. Käsikiri saadetakse tagasi siis, kui selleks on lisatud mark.
Ilmub iga kuu esimestel päevadel.

O.-ü. „Noor-Eesti Kirjastuse“ trükk Tartus 1936. a.

Klišeed A. Raba tsinkograafias.

URMAS
JA
MERIKE

Kas teil on juba oma raamatukogu?

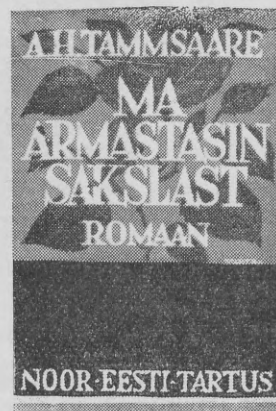
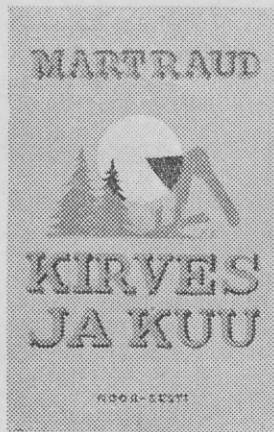
Kui mitte, siis asutage see kohe!

Iga raamatukogu uhkuseks on O.-Ü. „Noor-Eesti Kirjastusel“ äsja ilmunud romaanid:

AUGUST GAILIT:	Isade maa.	Hind kr. 5,75
K. A. HINDREY:	Urmast ja Merike.	Hind kr. 4,75
K. A. HINDREY:	Suremise eod.	Hind kr. 3,50
A. MÄLK:	Õitsev meri.	Hind kr. 4,50
M. RAUD:	Kirves ja kuu.	Hind kr. 4,50
A.H.TAMMSAARE:	Ma armastasin sakslast.	Hind kr. 4,50

O.-Ü. „NOOR-EESTI KIRJASTUS“ TARTUS,
GUSTAV-ADOLFI 8, TELEFON 2-66.

Raamatukauplus Tartus, Riiutli t. 11

„Päevaleht“

minevikus, olevikus, tulevikus . . .

„Päevaleht“ oli see ajaleht, kes 1905. aastal Eesti rahva rasketel kannatusaegadel julgustas Eesti rahva eneseteadvust ja virgutas eestlasi võitlusele parema tuleviku eest. See üle 10 aasta kestnud võitlus krooniti Eesti riikliku iseseisvusega.

„Päevaleht“ on praegu Eesti suurim ja mõjuvõimsam ajaleht, kelle taga seisavad erksamad inimesed kõigist ringkondadest. „Päevalehe“ suur objektiivsus, suurte elutõdede õieti mõistmine ja eestluse ideaalidest kinnipidamine teevad ta kõigi poolt kõrgesti hinnatavaks.

„Päevaleht“ jääb ka tulevikus Eesti rahvale õiget suunda näitavaks tuletorniks. Tema minevik, olevik ja ülesseatud ideaalid kindlustavad seda.

Lugege kõik „Päevalehte“! Tellige kõik „Päevalehte“!

Kindlustage

oma perekonnale muretu tulevik kasutades selleks

elukindlustuse

võimsat kaitset kodumaa suuremas ja edurikkamas kindlustusettevõttes

Kindlustusselts

„O M A“

Seltsi peakontor: omas majas, Tartus.

Osakonnad: Tallinnas, Rakveres, Viljandis, Pärnus, Kuresaares, Võrus ja Tõrvas.

A/S.

„D. Mirvitz & Pojad“

Tartus, Raekoja 6.

Soodsam ostukoht

majatarvetes

Raamat igale teadlikule kodanikule:

Ed. Laamann:

Demokraatia ja diktatuur

Hind kr. 1.45.

Raamatus käsitletakse järgmisi akuutseid küsimusi: Enamlus, fašism, isikulised ja sõjalised diktatuurid, Hitler, diktatuuride peajooni, diktatuuritüübid Eestis.

O.-ü. „Noor-Eesti Kirjastus“ Tartus Gustav-Adolfi 8.

Raamatukauplus Tartus, Rüütli 11

Uueks aastaks

tellige

„Uus Eesti“

mis on sisukam ja huvitavam rahvuslik ajaleht.

Eesti juhtivad riigimehed, nimekamad seltskonnategelased, väljapaistvad majandusmehed, hariduse- ja kultuurielu juhid, kuulsamad kirjanikud, kunstnikud, sportlased jne. jne. avaldavad uuel aastal omi kirjutusi „Uus Eesti“ veergudel.

„Uus Eesti“ on palju eriosakondi, kus eriteadlased valgustavad oma eriala küsimusi kõige mitmekülgselt.

Perenaistele ja kodumajandusele on „Uus Eesti“ pühendatud eriosakond.

„Uus Eesti“ on oma kirjasaatjad välisriikides ja igas kodumaa nurgas. Kõik mis juhtub uudist Eestis või välismaal, see peegeldub kohe tõetruult „Uus Eesti“ veergudel.

„Uus Eesti“ on pildirikkam ajaleht.

Vähese rahaga saate tellida Eesti parima ajalehe. — —

„Uus Eesti“ tellimisehinnaks on :

„Uus Eesti“

1 kuu peale kr.	1.40
3 „ „ „	3.50
6 „ „ „	7.—
12 „ „ „	13.50

„Uus Eesti“ ühes

„Põllumajandusega“

Kr.	4.—
„	7.85
„	15.—

Tellige veel täna omale „Uus Eesti“